

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

14 iulie 2022*

„Recurs – Funcție publică – Pensie – Statutul funcționarilor Uniunii Europene – Articolul 20 din anexa VIII – Acordarea unei pensii de urmaș – Soțul supraviețuitor al unui fost funcționar titular al unei pensii pentru limită de vârstă – Căsătorie încheiată după încetarea raporturilor de muncă ale acestui funcționar – Condiție privind durata minimă a căsătoriei de cinci ani la data decesului funcționarului – Articolul 18 din anexa VIII – Căsătorie încheiată înainte de încetarea raporturilor de muncă ale funcționarului – Condiție privind durata minimă a căsătoriei de numai un an – Excepție de nelegalitate a articolului 20 din anexa VIII – Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Articolul 20 – Principiul egalității de tratament – Articolul 21 alineatul (1) – Principiul nediscriminării pe motive de vârstă – Articolul 52 alineatul (1) – Lipsa unei diferențieri arbitrare sau vădit inadecvate în raport cu obiectivul urmărit de legiuitorul Uniunii”

În cauzele conexe C-116/21 P-C-118/21 P, C-138/21 P și C-139/21 P,

având ca obiect cinci recursuri formulate în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introduse la 25 februarie 2021 în ceea ce privește cauzele C-116/21 P-C-118/21 P și la 26 februarie 2021 în ceea ce privește cauzele C-138/21 P și C-139/21 P,

Comisia Europeană, reprezentată de G. Gattinara, B. Mongin și B. Schima, în calitate de agenți,
recurentă,

celelalte părți din procedură fiind:

VW, reprezentată de N. de Montigny, avocată,
reclamantă în primă instanță,

Parlamentul European, reprezentat de D. Boytha, J. Steele și J. Van Pottelberge, în calitate de agenți,

Consiliul Uniunii Europene, reprezentat de M. Alver, M. Bauer și R. Meyer, în calitate de agenți,
interveniente în primă instanță (C-116/21 P),

și

* Limba de procedură: franceza.

Comisia Europeană, reprezentată de G. Gattinara, B. Mongin și B. Schima, în calitate de agenți,
recurentă,

celelalte părți din procedură fiind:

BT, cu domiciliul în Overijse (Belgia), reprezentată de J.-N. Louis, avocat,
reclamantă în primă instanță,

Parlamentul European, reprezentat de D. Boytha, J. Steele și J. Van Pottelbergee, în calitate de agenți,

Consiliul Uniunii Europene, reprezentat de M. Alver și M. Bauer, în calitate de agenți,

Association internationale des anciens de l'Union européenne (AIACE Internationale), cu sediul în Bruxelles (Belgia), reprezentată de N. Maes, avocat, și de J. Van Rossum, avocat,

interveniente în primă instanță (C-117/21 P),

și

Comisia Europeană, reprezentată de G. Gattinara, B. Mongin și B. Schima, în calitate de agenți,
recurentă,

celelalte părți din procedură fiind:

RN, cu domiciliul în [confidențial] (Franța), reprezentată de F. Moyse, avocat,
reclamantă în primă instanță,

Parlamentul European, reprezentat de D. Boytha, J. Steele și J. Van Pottelbergee, în calitate de agenți,

intervenient în primă instanță (C-118/21 P),

și

Consiliul Uniunii Europene, reprezentat de M. Alver și M. Bauer, în calitate de agenți,
recurent,

celelalte părți din procedură fiind:

BT, cu domiciliul în Overijse, reprezentată de J.-N. Louis, avocat,
reclamantă în primă instanță,

Comisia Europeană, reprezentată de G. Gattinara, B. Mongin și B. Schima, în calitate de agenți,

Parlamentul European, reprezentat de D. Boytha, J. Steele și J. Van Pottelberge, în calitate de agenți,

Association internationale des anciens de l'Union européenne (AIACE Internationale), cu sediul în Bruxelles, reprezentată de N. Maes, avocat, și de J. Van Rossum, avocat,

interveniente în primă instanță (C-138/21 P),

și

Consiliul Uniunii Europene, reprezentat de M. Alver și M. Bauer, în calitate de agenți,

recurent,

celelalte părți din procedură fiind:

VW, reprezentată de N. de Montigny, avocată,

reclamantă în primă instanță,

Comisia Europeană, reprezentată de G. Gattinara, B. Mongin și B. Schima, în calitate de agenți,

pârâtă în primă instanță,

Parlamentul European, reprezentat de D. Boytha, J. Steele și J. Van Pottelberge, în calitate de agenți,

intervenient în primă instanță (C-139/21 P),

CURTEA (Camera a treia),

compusă din doamna K. Jürimäe, președintă de cameră, și domnii N. Jääskinen, M. Safjan (raportor), N. Piçarra și M. Gavalec, judecători,

avocat general: domnul A. Rantos,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Prin recursurile formulate, Comisia Europeană și Consiliul Uniunii Europene solicită anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 16 decembrie 2020, VW/Comisia (T-243/18, nepublicată, EU:T:2020:619, denumită în continuare „prima hotărâre atacată”), și a Hotărârii din

16 decembrie 2020, BT/Comisia (T-315/19, nepublicată, EU:T:2020:622, denumită în continuare „a doua hotărâre atacată”), iar Comisia solicită în plus anularea Hotărârii Tribunalului din 16 decembrie 2020, RN/Comisia (T-442/17 RENV, EU:T:2020:618, denumită în continuare „a treia hotărâre atacată”) (denumite în continuare împreună „hotărârile atacate”). Prin aceste hotărâri, Tribunalul a admis acțiunile introduse de VW, BT și RN și a anulat deciziile din 26 iunie 2017, 20 iulie 2018 și 24 septembrie 2014 (denumite în continuare împreună „deciziile în litigiu”) prin care Comisia a respins cererea de acordare a unei pensii de urmaș fiecăreia dintre aceste persoane în temeiul articolului 20 din anexa VIII la Statutul funcționarilor Uniunii Europene, instituit prin Regulamentul (CEE, Euratom, CECO) nr. 259/68 al Consiliului din 29 februarie 1968 de stabilire a Statutului funcționarilor Comunităților Europene și a Regimului aplicabil celorlalți agenți ai acestor Comunități și de instituire a unor măsuri speciale aplicabile temporar funcționarilor Comisiei (JO 1968, L 56, p. 1, Ediție specială, 01/vol. 8, p. 12), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (UE, Euratom) nr. 1023/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 22 octombrie 2013 (JO 2013, L 287, p. 15) (denumit în continuare „statutul”).

Cadrul juridic

2 Articolul 1d din statut are următorul cuprins:

„(1) În aplicarea prezentului statut se interzice orice discriminare, precum discriminarea bazată pe sex, rasă, culoare, origine etnică sau socială, caracteristici genetice, limbă, religie sau convingeri, opinii politice sau de orice altă natură, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere, handicap, vârstă sau orientare sexuală.

În sensul prezentului statut, uniunile consensuale sunt tratate în același mod ca și căsătoria, sub rezerva îndeplinirii tuturor condițiilor prevăzute la articolul 1 alineatul (2) litera (c) din anexa VII.

(2) Pentru a asigura în mod concret deplina egalitate dintre bărbați și femei în viața profesională, fapt ce constituie un element esențial de care trebuie să se țină seama la punerea în aplicare a tuturor aspectelor din prezentul statut, principiul egalității de tratament nu împiedică instituțiile Uniunii Europene să mențină sau să adopte măsuri care prevăd avantaje specifice destinate să faciliteze exercitarea unei activități profesionale de către sexul subreprezentat sau să prevină ori să compenseze dezavantajele din cariera profesională.

[...]

(5) În cazul în care o persoană vizată de prezentul statut, care se consideră nedreptățită ca urmare a faptului că nu i s-a aplicat principiul egalității de tratament, astfel cum este acesta definit mai sus, prezintă fapte din care se poate presupune existența unei discriminări directe sau indirecte, instituția are responsabilitatea de a dovedi că nu a existat nicio încălcare a principiului egalității de tratament. Prezenta dispoziție nu se aplică în cadrul procedurilor disciplinare.

(6) Respectând principiul nediscriminării și principiul proporționalității, orice limitare a punerii în aplicare a acestor principii trebuie justificată în mod obiectiv și rezonabil și trebuie să răspundă unor obiective legitime de interes general în cadrul politicii privind personalul. Aceste obiective pot justifica, printre altele, stabilirea unei vârste obligatorii de pensionare și a unei vârste minime pentru a beneficia de pensia pentru limită de vârstă.”

3 Articolul 35 din statut prevede:

„Orice funcționar se regăsește într-una dintre următoarele situații administrative:

- (a) activitate;
- (b) detașare;
- (c) concediu pentru interese personale;
- (d) disponibilizare;
- (e) concediu pentru satisfacerea serviciului militar;
- (f) concediu pentru creșterea copilului sau concediu din motive familiale;
- (g) concediu în interesul serviciului.”

4 Articolul 47 din statut prevede:

„Încetarea raporturilor de muncă survine:

- (a) în urma demisiei;
- (b) în urma demiterii;
- (c) în urma pensionării în interesul serviciului;
- (d) în urma concedierii din motive de incompetență profesională;
- (e) în urma eliberării din funcție;
- (f) în urma pensionării;
- (g) în urma decesului.”

5 Articolul 52 din statut prevede:

„Fără a aduce atingere dispozițiilor articolului 50, funcționarul este pensionat:

- (a) fie din oficiu, în ultima zi a lunii în cursul căreia acesta împlinește vârsta de 66 de ani,
- (b) fie la cererea sa, în ultima zi a lunii în cursul căreia a fost depusă cererea, în cazul în care acesta a împlinit vârsta de pensionare sau are o vârstă cuprinsă între 58 de ani și vârsta de pensionare și îndeplinește condițiile impuse pentru acordarea unei pensii cu plată imediată, în conformitate cu articolul 9 din anexa VIII. Articolul 48 paragraful al doilea teza a doua se aplică prin analogie.

Cu toate acestea, la cererea sa și atunci când autoritatea împuternicită să facă numiri consideră că acest lucru este justificat în interesul serviciului, funcționarul poate rămâne în activitate până la vârsta de 67 de ani sau, în mod excepțional, până la 70 de ani, caz în care acesta este pensionat din oficiu în ultima zi a lunii în cursul căreia împlinește vârsta respectivă.

[...]"

6 Potrivit articolului 76 din statut:

„Se pot acorda cadouri, împrumuturi sau avansuri unui funcționar, unui fost funcționar sau succesorilor în drepturi ai unui funcționar decedat care se găsesc într-o situație deosebit de grea, în special ca urmare a unei boli grave sau prelungite, a unui handicap sau a situației lor familiale.”

7 Articolul 17 din anexa VIII la statut este redactat după cum urmează:

„Soțul supraviețuitor al unui funcționar care, la data decesului, se afla într-una dintre situațiile administrative menționate la articolul 35 din statut beneficiază, cu condiția să fi fost căsătorit timp de cel puțin un an și sub rezerva dispozițiilor articolului 1 alineatul (1) de mai sus și ale articolului 22 de mai jos, de o pensie de urmaș egală cu 60 % din pensia pentru limită de vârstă care i-ar fi fost plătită funcționarului în cazul în care acesta ar fi îndeplinit, la data decesului, condițiile necesare solicitării acesteia, fără aplicarea unor condiții privind vechimea în serviciu sau vârsta.

Condiția privind anterioritatea, prevăzută mai sus, nu se aplică în cazul în care din căsătoria respectivă sau dintr-o căsătorie anterioară a funcționarului au rezultat unul sau mai mulți copii, cu condiția ca soțul supraviețuitor să întrețină sau să fi întreținut copiii respectivi sau în cazul în care decesul funcționarului a survenit ca urmare a unei infirmități sau unei boli contractate cu ocazia exercitării atribuțiilor sale ori în urma unui accident.”

8 Articolul 18 din anexa VIII la statut dispune:

„Soțul supraviețuitor al unui fost funcționar titular al unei pensii pentru limită de vârstă are dreptul la o pensie de urmaș egală cu 60 % din valoarea pensiei pentru limită de vârstă de care beneficia funcționarul respectiv la data decesului, sub rezerva dispozițiilor prevăzute la articolul 22, cu condiția să fi fost căsătorit timp de cel puțin un an, iar căsătoria să fi fost încheiată înainte ca raporturile de muncă ale funcționarului cu una dintre instituții să înceteze. Valoarea minimă a pensiei de urmaș este de 35 % din ultimul salariu de bază; cu toate acestea, valoarea pensiei de urmaș nu poate depăși, în niciun caz, valoarea pensiei pentru limită de vârstă de care beneficia soțul său în ziua decesului.

Condiția privind durata căsătoriei, prevăzută la primul paragraf, nu se aplică în cazul în care dintr-o căsătorie a funcționarului încheiată înainte de încetarea raporturilor de muncă au rezultat unul sau mai mulți copii, cu condiția ca soțul supraviețuitor să întrețină sau să fi întreținut copiii respectivi.”

9 Articolul 19 din anexa VIII la statut prevede:

„Soțul supraviețuitor al unui fost funcționar titular al unei prestații de invaliditate are dreptul la o pensie de urmaș egală cu 60 % din valoarea prestației de invaliditate de care beneficia soțul său la data decesului, sub rezerva dispozițiilor articolului 22, cu condiția să fi fost căsătorit la data la care a început să producă efecte dreptul la prestația respectivă.

Valoarea minimă a pensiei de urmaș este de 35 % din ultimul salariu de bază; cu toate acestea, valoarea pensiei de urmaș nu poate depăși, în niciun caz, valoarea prestației de invaliditate de care beneficia soțul în ziua decesului.”

10 Articolul 20 din anexa VIII la statut prevede:

„Condiția privind anterioritatea încheierii căsătoriei, prevăzută la articolele 17a, 18, 18a și 19 de mai sus, nu se aplică în cazul în care căsătoria, chiar dacă a fost încheiată după încetarea raporturilor de muncă ale funcționarului, a durat cel puțin cinci ani.”

11 Potrivit articolului 27 din anexa VIII la statut:

„Soțul divorțat al unui funcționar sau al unui fost funcționar are dreptul la pensia de urmaș definită în prezentul capitol, cu condiția să justifice că are dreptul, la decesul fostului soț, la o pensie alimentară din partea acestuia, acordată fie prin hotărâre judecătorească, fie prin convenție încheiată între foștii soți, înregistrată oficial și pusă în aplicare.

Cu toate acestea, pensia de urmaș nu poate depăși valoarea pensiei alimentare plătite la data decesului fostului soț, aceasta fiind actualizată conform normelor prevăzute la articolul 82 din statut.

Soțul divorțat pierde acest drept în cazul în care se recăsătorește înaintea decesului fostului soț. În cazul în care se recăsătorește după decesul fostului soț, beneficiază de dispozițiile articolului 26.”

Istoricul cauzelor și deciziile în litigiu

12 VW, BT și RN s-au căsătorit sau, după caz, s-au recăsătorit cu funcționari ai Uniunii care nu mai erau în serviciul unei instituții a Uniunii la data la care s-au căsătorit, respectiv la care s-au recăsătorit. Cei trei foști funcționari au decedat la mai puțin de cinci ani după această dată.

13 Fiecare dintre cele trei femei în discuție a introdus, în calitatea sa de soție supraviețuitoare a unui fost funcționar al Uniunii, o cerere de acordare a unei pensii de urmaș în temeiul capitolului 4 din anexa VIII la statut.

14 Prin deciziile în litigiu, Oficiul pentru Administrarea și Plata Drepturilor Individuale (PMO) a respins cererile formulate de VW, de BT și, respectiv, de RN, pentru motivul că acestea nu îndeplineau condițiile prevăzute la articolul 20 din anexa VIII la statut pentru a putea să beneficieze de o pensie de urmaș, întrucât căsătoria lor cu funcționarul defunct, încheiată după încetarea raporturilor de muncă ale acestuia, a durat mai puțin de cinci ani.

15 Reclamațiile introduse de VW, BT și RN împotriva fiecăreia dintre aceste decizii au fost respinse.

Acțiunile în primă instanță și hotărârile atacate

16 Prin cererile introductive depuse la grefa Tribunalului la 20 aprilie 2018 și, respectiv, la 22 mai 2019, precum și la grefa Tribunalului Funcției Publice la 17 iulie 2015, VW, BT și RN au introdus, fiecare, o acțiune pentru a obține anularea deciziilor în litigiu care le privesc.

17 Cererile de intervenție ale Parlamentului European în susținerea concluziilor Comisiei în cele trei cauze au fost admise. În ceea ce privește Consiliul, au fost admise cererile sale de intervenție în susținerea concluziilor Comisiei în cauzele referitoare la VW și BT, iar, în cauza referitoare la BT, a fost admisă cererea de intervenție a Association internationale des anciens de l'Union européenne (AIACE Internationale) în susținerea concluziilor lui BT.

- 18 Prin Hotărârea din 20 iulie 2016, RN/Comisia (F-104/15, EU:F:2016:163), Tribunalul Funcției Publice a admis primul motiv al acțiunii în cauza referitoare la RN și a anulat decizia din 24 septembrie 2014. Această hotărâre a făcut obiectul unui recurs formulat de Comisie, care a fost admis de Tribunal prin Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520). În această hotărâre, Tribunalul a anulat Hotărârea menționată din 20 iulie 2016, RN/Comisia (F-104/15, EU:F:2016:163) și, apreciind că litigiul nu era în stare de judecată, a trimis cauza spre rejudecare altei camere a Tribunalului decât cea care s-a pronunțat asupra recursului.
- 19 Prin deciziile din 6 mai 2019 și 11 martie 2019, Tribunalul a dispus suspendarea cauzelor referitoare la VW și la RN până la pronunțarea deciziei Curții prin care se finalizează judecata în cauza HK/Comisia, C-460/18 P.
- 20 La 19 decembrie 2019, Curtea a pronunțat Hotărârea HK/Comisia (C-460/18 P, EU:C:2019:1119).
- 21 În cele trei cauze în care s-au pronunțat hotărârile atacate, Tribunalul a invitat părțile, prin scrisorile din 23 decembrie 2019, să își prezinte observațiile cu privire la consecințele care trebuie deduse din această hotărâre a Curții.
- 22 Prin hotărârile atacate, Tribunalul a anulat, la 16 decembrie 2020, fiecare dintre deciziile în litigiu, admitând motivul invocat de VW, de BT și de RN, întemeiat în esență pe nelegalitatea articolului 20 din anexa VIII la statut în raport cu principiul egalității de tratament, precum și, în cauzele referitoare la VW și la RN, cu principiul proporționalității și, în cauzele referitoare la BT și la RN, cu principiul nediscriminării pe motive de vârstă.
- 23 Hotărârile atacate sunt întemeiate pe un raționament în mare măsură identic, cu excepția notabilă a considerațiilor dezvoltate de Tribunal la punctele 41-46 din a treia hotărâre atacată. În această ultimă privință, Tribunalul, statuând cu privire la întinderea litigiului ca urmare a trimiterii cauzei spre rejudecare în fața sa, a considerat că, în Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), motivul invocat de RN, întemeiat pe încălcarea principiilor egalității de tratament, nediscriminării pe motive de vârstă și proporționalității, nu fusese soluționat, astfel încât, în final, în cea de a treia hotărâre atacată, Tribunalul trebuia să se pronunțe asupra tuturor motivelor de anulare invocate în primă instanță de RN în lumina aspectelor de drept soluționate de Tribunal în Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520).
- 24 În rest, în cele trei hotărâri atacate, Tribunalul a constatat că, în vederea acordării unei pensii de urmaș, situația reglementată de articolul 18 din anexa VIII la statut, și anume cea a soțului supraviețuitor al unui fost funcționar al Uniunii cu care s-a căsătorit înainte de încetarea raporturilor de muncă ale acestuia, era comparabilă cu situația reglementată de articolul 20 din această anexă, și anume cea a soțului supraviețuitor al unui fost funcționar cu care a încheiat căsătoria după această încetare. În continuare, Tribunalul a statuat că exista o diferență de tratament al unor situații comparabile în funcție de data încheierii căsătoriei, întrucât pensia de urmaș este acordată soților supraviețuitori în condițiile în care căsătoria a durat cel puțin un an în cadrul articolului 18 din anexa VIII la statut și cel puțin cinci ani în cadrul articolului 20 din această anexă. Tribunalul a adăugat că o asemenea diferență de tratament determina un dezavantaj pentru soțul supraviețuitor al unui fost funcționar cu care s-a căsătorit după încetarea raporturilor de muncă ale acestuia în comparație cu soțul supraviețuitor al unui fost funcționar cu care a încheiat o căsătorie înainte de această încetare. În cauzele referitoare la BT și la RN, Tribunalul a constatat de asemenea o diferență de tratament al unor situații comparabile întemeiată indirect pe vârsta fostului funcționar la data încheierii căsătoriei.

- 25 După ce a indicat că diferența de tratament instituită la articolul 20 din anexa VIII la statut era prevăzută de „lege”, în sensul articolului 52 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), Tribunalul a verificat dacă diferența de tratament evidențiată putea fi justificată de un obiectiv de interes general și dacă era proporțională în raport cu obiectivul urmărit, în special în lumina jurisprudenței amintite la punctul 48 din prima și din a doua hotărâre atacată, precum și la punctul 70 din a treia hotărâre atacată.
- 26 În această privință, referitor, pe de o parte, la obiectivul de interes general prin care se urmărește prevenirea fraudelor, Tribunalul, recunoscând că cerința potrivit căreia căsătoria trebuie să fi îndeplinit o condiție privind durata minimă pentru a da naștere dreptului la o pensie de urmaș permite să se asigure că această căsătorie nu se întemeiază exclusiv pe considerații străine de un proiect de viață comun, precum considerații pur financiare sau legate de obținerea unui drept de ședere, a apreciat nerezonabil să se considere că condiția privind durata minimă a căsătoriei, de cinci ani, prevăzută la articolul 20 din anexa VIII la statut, care este de cinci ori mai mare decât cea prevăzută la articolul 18 din anexa VIII la statut și care nu cunoaște nicio excepție care să permită să se stabilească inexistența unei fraude, indiferent de elementele de probă obiective furnizate, ar putea fi necesară în scopul atingerii obiectivului de combatere a fraudei.
- 27 Referitor, pe de altă parte, la obiectivul de interes general de protejare a finanțelor Uniunii, Tribunalul a recunoscut că un asemenea obiectiv putea fi considerat legitim, dar că, în conformitate cu jurisprudența Curții, el nu putea justifica în sine o derogare de la principiul general al egalității de tratament. În continuare, Tribunalul a statuat că, întrucât condiția privind durata minimă a căsătoriei prevăzută la articolul 20 din anexa VIII la statut nu putea fi justificată de obiectivul de combatere a fraudei, diferența de tratament instituită prin această dispoziție nu putea fi justificată nici numai de protejarea finanțelor Uniunii.
- 28 Tribunalul a concluzionat că articolul 20 din anexa VIII la statut încălca principiul egalității de tratament, precum și, în cauza referitoare la VW, principiul proporționalității și, în cauzele referitoare la BT și la RN, principiul nediscriminării pe motive de vârstă. În aceste condiții și după cum s-a arătat deja la punctul 22 din prezenta hotărâre, el a admis excepțiile de nelegalitate invocate de VW, de BT și de RN și a anulat fiecare dintre deciziile în litigiu.

Concluziile părților și procedura în fața Curții

- 29 Prin recursurile formulate în cauzele C-116/21 P-C-118/21 P, Comisia solicită Curții:
- anularea fiecăreia dintre hotărârile atacate;
 - respingerea fiecăreia dintre acțiunile în primă instanță și
 - obligarea lui VW, a lui BT și a lui RN la plata cheltuielilor de judecată efectuate în primă instanță și în cadrul recursului, inclusiv, în ceea ce o privește pe RN, a cheltuielilor de judecată aferente cauzelor F-104/15 și T-442/17 RENV.
- 30 Prin recursurile formulate în cauzele C-138/21 P și C-139/21 P, Consiliul solicită Curții:
- admiterea recursurilor și anularea primei și a celei de a doua hotărâri atacate;

- evocarea fondului cauzelor și respingerea acțiunilor în primă instanță ca nefondate și
 - obligarea lui VW și a lui BT la plata cheltuielilor de judecată efectuate în primă instanță și în cadrul prezentului recurs.
- 31 În cauzele C-116/21 P și C-139/21 P, VW solicită Curții:
- respingerea recursurilor formulate de Comisie și, respectiv, de Consiliu și
 - obligarea Comisiei și, respectiv, a Consiliului la plata cheltuielilor de judecată efectuate în primă instanță și în cadrul recursului.
- 32 În cauzele C-117/21 P și C-138/21 P, BT solicită Curții:
- respingerea recursurilor declarate de Comisie și, respectiv, de Consiliu și
 - obligarea Comisiei și, respectiv, a Consiliului la plata cheltuielilor de judecată.
- 33 În cauza C-118/21 P, RN solicită Curții:
- cu titlu principal, declararea recursului ca fiind inadmisibil;
 - cu titlu subsidiar, declararea motivelor de recurs ca fiind inadmisibile sau, în orice caz, nefondate și respingerea recursului ca nefondat și
 - obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată efectuate în cadrul prezentului recurs și, în cazul anulării celei de a treia hotărâri atacate, în primă instanță, inclusiv a cheltuielilor de judecată aferente cauzelor F-104/15 și T-442/17 RENV.
- 34 În cauzele C-116/21 P-C-118/21 P, C-138/21 P și C-139/21 P, Parlamentul, care, în calitate de intervenient în primă instanță, a depus un memoriu în răspuns în conformitate cu articolul 172 din Regulamentul de procedură al Curții, solicită acesteia admiterea recursurilor.
- 35 În cauzele C-117/21 P și C-138/21 P, AIACE Internationale, care, în calitate de intervenientă în primă instanță, a depus un memoriu în răspuns în conformitate cu articolul 172 din Regulamentul de procedură al Curții, solicită acesteia:
- respingerea recursurilor formulate de Comisie și, respectiv, de Consiliu și
 - obligarea Comisiei și, respectiv, a Consiliului la plata cheltuielilor de judecată.
- 36 În cauzele C-138/21 P și C-139/21 P, Comisia, care, în calitate de pârâtă în primă instanță, a depus un memoriu în răspuns în conformitate cu articolul 172 din Regulamentul de procedură al Curții, solicită acesteia:
- anularea primei și a celei de a doua hotărâri atacate;
 - respingerea acțiunilor în primă instanță și
 - obligarea lui VW și a lui BT la plata cheltuielilor de judecată.

37 În temeiul articolului 54 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții, președintele Curții a decis, la 13 aprilie 2021, conexarea cauzelor C-116/21 P-C-118/21 P, C-138/21 P și C-139/21 P pentru buna desfășurare a fazei scrise și a fazei orale ale procedurii, precum și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la recursuri

38 În susținerea recursurilor formulate în cauzele C-116/21 P și C-117/21 P, Comisia invocă trei motive identice, întemeiate, primul, pe o eroare de drept privind criteriile de apreciere a legalității alegerilor făcute de legiuitorul Uniunii și pe o încălcare a obligației de motivare, al doilea, pe o eroare de drept în interpretarea principiului nediscriminării și, al treilea, pe o eroare de drept în interpretarea articolului 52 alineatul (1) din cartă și pe mai multe încălcări ale obligației de motivare. În cauza C-118/21 P, Comisia invocă aceleași motive, după prezentarea unui alt motiv întemeiat pe o eroare de drept în definirea și în aplicarea competenței instanței de trimitere de a se pronunța asupra motivelor acțiunii în primă instanță după anularea hotărârii atacate.

39 În susținerea recursurilor formulate, Consiliul invocă trei motive identice, întemeiate, primul, pe erori de drept în ceea ce privește existența unei diferențe de tratament, al doilea, pe erori de drept privind întinderea controlului jurisdicțional efectuat de Tribunal cu privire la alegerile făcute de legiuitorul Uniunii și, al treilea, pe erori de drept în ceea ce privește justificarea diferenței de tratament. În cauza C-138/21 P, Consiliul invocă, în plus, un al patrulea motiv, întemeiat pe erori de drept și pe o încălcare a obligației de motivare în ceea ce privește concluziile Tribunalului privind încălcarea principiului nediscriminării pe motive de vârstă.

40 VW, BT și RN invocă, pe de altă parte, inadmisibilitatea recursurilor introduse în cauzele C-116/21 P-C-118/21 P, precum și, în ceea ce o privește pe BT, în cauza C-138/21 P.

Cu privire la admisibilitatea recursului în cauza C-116/21 P

41 VW susține că sensul și conținutul anumitor motive și argumente ale Comisiei nu sunt inteligibile și că lipsește o expunere succintă a motivelor, cu încălcarea articolului 168 alineatul (1) litera (d) din Regulamentul de procedură al Curții.

42 Comisia contestă această argumentație făcând trimitere în special la conținutul recursului său.

43 În această privință, este necesar să se amintească faptul că din articolul 256 alineatul (1) al doilea paragraf TFUE, din articolul 58 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și din articolul 168 alineatul (1) litera (d) din Regulamentul de procedură al Curții rezultă că un recurs trebuie să indice cu precizie elementele criticate din hotărârea a cărei anulare se solicită, precum și argumentele juridice care susțin în mod concret această cerere, sub sancțiunea inadmisibilității recursului sau a motivului în cauză (Hotărârea din 25 ianuarie 2022, Comisia/European Food și alții, C-638/19 P, EU:C:2022:50, punctul 75, precum și jurisprudența citată).

44 Or, în speță, este suficient să se arate că Comisia a dezvoltat, în cadrul celor trei motive pe care le invocă în susținerea recursului său, o argumentație clară și detaliată care expune motivele pentru care punctele din prima hotărâre atacată pe care le critică sunt, în opinia sa, afectate de erori de drept sau de o încălcare a obligației de motivare.

45 Pe de altă parte, contrar celor afirmate de VW, recursul introdus de Comisie conține o expunere sumară a motivelor invocate, în conformitate cu articolul 168 alineatul (1) litera (d) din Regulamentul de procedură al Curții.

46 Prin urmare, recursul în cauza C-116/21 P este admisibil.

Cu privire la admisibilitatea recursurilor în cauzele C-117/21 P și C-138/21 P

47 BT consideră că recursurile în cauzele C-117/21 P și C-138/21 P sunt inadmisibile, întrucât sunt motivate de necesitatea de evitare a consecințelor financiare pentru bugetul Uniunii pe care le determină constatarea nelegalității articolului 20 din anexa VIII la statut prin a doua hotărâre atacată, eventuala existență a unor asemenea consecințe fiind o chestiune de fapt care nu ar îndeplini cerințele articolului 58 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene.

48 Pe de altă parte, BT consideră că, întrucât Comisia s-a angajat să îi plătească o pensie de urmaș lui RN, indiferent de rezultatul recursului în cauza C-118/21 P, această instituție trebuie, pentru motive de egalitate de tratament, să își asume același angajament față de ea și față de VW, ceea ce privează atât Comisia, cât și Consiliul de interesul de a exercita acțiunea și face astfel inadmisibile toate recursurile din cauzele conexe.

49 Comisia contestă această argumentație, explicând printre altele că angajamentul față de RN a fost asumat cu titlu pur grațios în temeiul articolului 76 din statut și nu poate fi extins la alte persoane în numele principiului egalității de tratament. În plus, întrucât în cazul lui BT nu a avut loc o asemenea extindere, argumentul prin care se urmărește să se demonstreze inadmisibilitatea recursurilor pentru lipsa interesului de a exercita acțiunea ar fi sortit eșecului.

50 În această privință, trebuie amintit că, în temeiul articolului 256 TFUE și al articolului 58 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, recursul se limitează la chestiuni de drept [a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 decembrie 2021, Algebris (UK) și Anchorage Capital Group /SRB, C-934/19 P, EU:C:2021:1042, punctul 43, precum și jurisprudența citată].

51 În speță, trebuie arătat că recursurile în cauzele C-117/21 P și C-138/21 P sunt într-adevăr întemeiate pe motive de drept care nu urmăresc să repună în discuție constatările de fapt efectuate de Tribunal, ci se limitează să critice raționamentul juridic adoptat de Tribunal în a doua hotărâre atacată. În ceea ce privește faptul că Comisia și Consiliul atrag atenția Curții, cu titlu introductiv sau, respectiv, cu titlu digresiv, asupra consecințelor respingerii recursurilor lor, trebuie să se constate că asemenea explicații, care nu sunt utilizate ca atare în susținerea argumentației în drept orientate împotriva celei de a doua hotărâri atacate, nu pot repune în discuție admisibilitatea recursurilor.

52 În ceea ce privește excepția de inadmisibilitate întemeiată pe lipsa interesului de a exercita acțiunea, trebuie să se constate că această argumentație este întemeiată pe o pretinsă obligație care ar reveni Comisiei de a extinde în privința lui BT beneficiul pensiei de urmaș care, după cum rezultă din explicațiile Comisiei, i-a fost acordată lui RN cu titlu grațios în temeiul articolului 76 din statut, deși o asemenea obligație nu decurge nici din statut, nici, mai general, din dreptul Uniunii, întrucât orice decizie referitoare la un „cadou” în sensul acestei dispoziții din statut este adoptată în cadrul unei puteri discreționare și trebuie să rezulte în mod necesar dintr-o decizie individuală în raport cu împrejurările cauzei.

53 Prin urmare, recursurile formulate în cauzele C-117/21 P și C-138/21 P sunt admisibile.

Cu privire la admisibilitatea recursului în cauza C-118/21 P

- 54 RN invocă inadmisibilitatea recursului în cauza C-118/21 P. Ea susține că Comisia nu poate formula un al doilea recurs în aceeași cauză. Or, nici Tratatul FUE, nici Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene nu ar conține vreo dispoziție care să autorizeze recursurile repetate în aceeași cauză. RN invocă de asemenea în această privință regula privind „inadmisibilitatea unui al doilea recurs”.
- 55 Comisia răspunde că argumentele lui RN nu își găsesc niciun temei în dispozițiile procedurale aplicabile.
- 56 În această privință, trebuie amintit că, după cum reiese din cuprinsul punctului 18 din prezenta hotărâre, Comisia a formulat, în conformitate cu articolul 9 din anexa I la Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, un recurs împotriva Hotărârii Tribunalului Funcției Publice din 20 iulie 2016, RN/Comisia (F-104/15, EU:F:2016:163). Acest recurs a fost admis de Tribunal prin Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), iar cauza a fost trimisă spre rejudecare, ca urmare a dizolvării Tribunalului Funcției Publice la 1 septembrie 2016, altei camere a Tribunalului decât cea care s-a pronunțat asupra recursului. Astfel, cauza a fost judecată pentru a doua oară în primă instanță, pronunțându-se a treia hotărâre atacată. În conformitate cu articolul 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, Comisia a formulat recurs împotriva acestei din urmă hotărâri.
- 57 Din moment ce atât Hotărârea din 20 iulie 2016, RN/Comisia (F-104/15, EU:F:2016:163), cât și a treia hotărâre atacată sunt, fiecare luată separat, „decizii [...] prin care se finalizează judecata”, în sensul articolului 9 din anexa I la Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și al articolului 56 din acest statut, RN afirmă în mod eronat că Comisia a formulat două recursuri în aceeași cauză.
- 58 Prin urmare, recursul în cauza C-118/21 P este admisibil.

Cu privire la primul motiv invocat în cauza C-118/21 P

Argumentația părților

- 59 Prin intermediul primului său motiv, Comisia susține că, la punctele 41-46 din a treia hotărâre atacată, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept în definirea și în aplicarea competenței instanței de trimitere de a se pronunța asupra motivelor acțiunii invocate în primă instanță după anularea hotărârii în primă instanță de către Tribunal, cu ocazia pronunțării asupra recursului. Acest motiv cuprinde trei aspecte.
- 60 Prin intermediul primului aspect al primului său motiv, Comisia susține că întinderea trimiterii spre rejudecare nu este lăsată la aprecierea instanței căreia îi este trimisă cauza. În această privință, ar reieși printre altele din cuprinsul punctului 68 din Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), că obiectul trimiterii spre rejudecare cu care a fost sesizat Tribunalul în cauza în care s-a pronunțat a treia hotărâre atacată era în mod clar limitat la examinarea celui de al treilea motiv al acțiunii introduse în primă instanță, care nu ar conține niciun argument întemeiat pe pretinsa nelegalitate a articolului 20 din anexa VIII la statut. Prin urmare, în a treia hotărâre atacată, Tribunalul nu se putea pronunța cu privire la alte motive decât acest al treilea motiv.

- 61 Pe de altă parte, pe lângă faptul că Tribunalul ar fi luat în considerare în mod eronat, la punctul 42 din a treia hotărâre atacată, motivele invocate în susținerea recursului pentru a stabili dacă unele elemente ale hotărârii în primă instanță au fost sau nu invalidate, Comisia susține că anularea Hotărârii din 20 iulie 2016, RN/Comisia (F-104/15, EU:F:2016:163), este întemeiată pe punctele 51-57 din Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), referitoare la interpretarea articolului 20 din anexa VIII la statut, punctele 58-64 din această hotărâre sprijinind raționamentul Tribunalului în ceea ce privește criticile formulate de RN în susținerea excepției de nelegalitate referitoare la această dispoziție din statut.
- 62 Prin urmare, întrucât a apreciat că întinderea litigiului, după trimiterea spre rejudecare, privea și motivul dezvoltat de RN în acțiunea sa inițială în fața Tribunalului Funcției Publice și întemeiat pe o încălcare a principiilor egalității de tratament și nediscriminării pe motive de vârstă, Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de drept.
- 63 Prin intermediul celui de al doilea aspect al primului său motiv, Comisia consideră că, în cadrul celei de a treia hotărâri atacate, Tribunalul s-a pronunțat în mod implicit, dar necesar, cu privire la lipsa discriminării în cadrul situațiilor reglementate de articolele 18 și 20 din anexa VIII la statut. În această privință, Comisia susține că, în Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), Tribunalul a statuat că interpretarea reținută de Tribunalul Funcției Publice a articolului 20 din anexa VIII la statut era eronată în drept în raport cu argumentul lui RN întemeiat pe o diferență de durată a căsătoriei. Or, prin faptul că a considerat, în această privință, că neluarea în considerare a perioadei de căsătorie anterioare datei încetării raporturilor de muncă ale funcționarului nu poate demonstra nelegalitatea dispoziției menționate, Tribunalul ar fi considerat în mod implicit, dar necesar, că domeniul de aplicare al articolelor 18 și 20 din anexa VIII la statut era de așa natură încât critica întemeiată pe nelegalitatea bazată pe această din urmă dispoziție pentru încălcarea principiului egalității de tratament nu putea fi invocată și că, pentru acest motiv, nu era necesar să se pronunțe cu privire la problema proporționalității, astfel cum ar fi concluzionat la punctul 63 din această hotărâre. În consecință, prin faptul că, la punctul 45 din a treia hotărâre atacată, a efectuat o analiză eronată a Hotărârii din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), Tribunalul ar fi considerat în mod eronat, la punctul 46 din a treia hotărâre atacată, că motivele întemeiate pe o încălcare a egalității de tratament, precum și a principiilor nediscriminării și proporționalității nu fuseseră soluționate în Hotărârea menționată din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520).
- 64 Prin intermediul celui de al treilea aspect al primului său motiv, Comisia susține că, prin faptul că, la punctul 112 din a treia hotărâre atacată, a concluzionat că articolul 20 din anexa VIII la statut încalcă printre altele principiul egalității de tratament, Tribunalul a statuat în contradicție cu Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520). Constatarea făcută la punctul 59 din această hotărâre cu privire la delimitarea domeniului de aplicare al articolului 20 din anexa VIII la statut, precum și diferența privind condițiile de acordare a pensiei de urmaș dintre această dispoziție și articolul 18 din anexa respectivă nu ar permite să se concluzioneze în sensul existenței unei încălcări a principiului egalității de tratament.
- 65 La rândul său, RN susține, cu titlu principal, că primul motiv este inadmisibil pentru lipsa de precizie a formulării sale, întrucât Comisia nu poate, în mod logic, să reproșeze Tribunalului că a săvârșit o eroare de drept atât în definirea, cât și în aplicarea competenței instanței de trimitere. Această lipsă de precizie ar afecta, pe cale de consecință, argumentele juridice care stau la baza primului motiv.

- 66 RN concluzionează, cu titlu subsidiar, că primul motiv trebuie să fie respins ca nefondat.
- 67 În memoriul său în replică, Comisia susține că primul motiv este admisibil întrucât ea nu se poate limita la a contesta numai interpretarea principiilor care fac obiectul recursului, fără a contesta și aplicarea lor concretă și viceversa. În rest, ea contestă interpretarea dată de RN celei de a treia hotărâri atacate.

Aprecierea Curții

– Cu privire la admisibilitatea primului motiv

- 68 Contrar celor susținute de RN, este necesar să se constate că formularea primului motiv al Comisiei nu este lipsită nici de precizie, nici de logică în raport cu jurisprudența amintită la punctul 43 din prezenta hotărâre. Astfel, prin intermediul acestui prim motiv, Comisia reproșează în termeni clari Tribunalului că a săvârșit o eroare de drept atât în definirea, cât și în aplicarea competenței instanței care se pronunță în rejudecare de a statua cu privire la motivele acțiunii în primă instanță după anularea hotărârii atacate și dezvoltă, în susținerea acestui motiv, trei aspecte formulate într-un mod la fel de precis și de clar.
- 69 În măsura în care RN reproșează Comisiei că a considerat că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept „atât” în definirea, „cât și” în aplicarea competenței instanței care se pronunță în rejudecare, ceea ce nu ar fi posibil, este suficient să se constate că, în recursul formulat, Comisia arată în esență că Tribunalul nu a definit în mod corect, în a treia hotărâre atacată, obiectul și întinderea litigiului în cauza cu care era sesizat, ca urmare a faptului că ar fi făcut o aplicare eronată a Hotărârii din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), precum și a jurisprudenței referitoare la stabilirea obiectului și a întinderii litigiului după trimiterea spre rejudecare.
- 70 Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că primul motiv al Comisiei în cauza C-118/21 P este admisibil.

– Cu privire la temeinicia primului motiv

- 71 În primul rând, trebuie să se respingă critica Comisiei întemeiată pe o eroare de drept pe care Tribunalul ar fi săvârșit-o la punctul 42 din a treia hotărâre atacată. În fapt, Comisia interpretează în mod eronat acest aspect atunci când consideră că Tribunalul a stabilit obiectul litigiului și întinderea sa după trimiterea spre rejudecare pe baza motivelor invocate de Comisie în recursul formulat în cauza T-695/16 P. Astfel, în prima frază a punctului 42 din a treia hotărâre atacată, Tribunalul amintește că prin Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), a fost anulată Hotărârea din 20 iulie 2016, RN/Comisia (F-104/15, EU:F:2016:163), după ce au fost admise în parte două motive invocate de Comisie. În aceste condiții și așa cum susține RN, anularea în întregime a hotărârii Tribunalului Funcției Publice trebuia să determine instanța care se pronunță în rejudecare să statueze din nou asupra întregii acțiuni în primă instanță.
- 72 Prin urmare, Tribunalul a dedus în mod întemeiat, la punctul 43 din a treia hotărâre atacată, că trebuia să se pronunțe din nou asupra tuturor motivelor de anulare invocate de RN în fața Tribunalului Funcției Publice, în lumina aspectelor de drept soluționate prin Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), și care leagă Tribunalul în

cadrul trimiterii spre rejudecare. Pentru a opera această deducție, Tribunalul s-a întemeiat în mod necesar pe jurisprudența amintită la punctul 41 din a treia hotărâre atacată și necontestată de Comisie, precum și pe constatarea cuprinsă în prima frază a punctului 42 din această hotărâre cu privire la anularea în întregime a Hotărârii din 20 iulie 2016, RN/Comisia (F-104/15, EU:F:2016:163). În ceea ce privește ultimele două fraze care figurează la punctul 42 din a treia hotărâre atacată, este necesar să se constate că este vorba despre o simplă evocare, inoperantă în vederea acestei deducții, a motivelor invocate de Comisie în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520).

- 73 În al doilea rând, trebuie să se constate că Tribunalul nu a săvârșit o eroare de drept nici la punctele 45 și 46 din a treia hotărâre atacată atunci când a considerat că, în Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), nu soluționase aspectele celui de al doilea motiv invocat de RN în acțiunea sa în fața Tribunalului Funcției Publice.
- 74 Din cuprinsul punctelor 35, 55-60 și 76 din Hotărârea din 20 iulie 2016, RN/Comisia (F-104/15, EU:F:2016:163), reiese că Tribunalul Funcției Publice a examinat al doilea motiv al acțiunii formulate de RN nu din perspectiva excepției de nelegalitate a articolului 20 din anexa VIII la statut, ci numai în scopul interpretării, în cadrul examinării primului motiv, a condiției privind durata minimă a căsătoriei care figurează în această dispoziție. În acest cadru, Tribunalul Funcției Publice urmărea să stabilească dacă dispoziția menționată putea fi interpretată, în conformitate cu principiile dreptului Uniunii precum principiile egalității de tratament și nediscriminării, în sensul că Comisia trebuia să ia în considerare durata cumulată a celor două perioade de căsătorie ale lui RN cu soțul său decedat, o interpretare care nu era exclusă, potrivit Tribunalului Funcției Publice, de modul de redactare a aceleiași dispoziții.
- 75 Pe de altă parte, trebuie arătat că, la punctul 57 din Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), Tribunalul, pronunțându-se asupra recursului, a considerat că interpretarea dispoziției în discuție de către Tribunalul Funcției Publice la punctele 57 și 76 din Hotărârea din 20 iulie 2016, RN/Comisia (F-104/15, EU:F:2016:163), era afectată de o eroare de drept pentru motivul, în esență, că modul clar de redactare a acestei dispoziții se opunea unei asemenea interpretări. Prin urmare, Tribunalul a anulat această hotărâre în întregime.
- 76 În consecință, motivul pentru care, prin Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), Tribunalul a anulat Hotărârea din 20 iulie 2016, RN/Comisia (F-104/15, EU:F:2016:163), este acela că el a infirmat interpretarea dată de Tribunalul Funcției Publice articolului 20 din anexa VIII la statut în raport cu primul motiv al acțiunii lui RN, precum și cu principiul egalității de tratament, iar aceasta independent de criticile întemeiate pe o excepție de nelegalitate a acestei dispoziții, invocate de RN.
- 77 Procedând în acest fel, Tribunalul nu a putut lua poziție, fie și numai implicit, cu privire la criticile întemeiate pe o asemenea excepție, întrucât, contrar celor afirmate de Comisie, nici infirmarea interpretării date de Tribunalul Funcției Publice articolului 20 din anexa VIII la statut, nici domeniul de aplicare al articolelor 18 și 20 din anexa respectivă reținut de Tribunal nu implică faptul că acest din urmă articol nu ar mai putea fi declarat nelegal în raport cu argumentele invocate de RN în cadrul celui de al doilea motiv al acțiunii sale inițiale. Astfel, dacă acest motiv ar fi admis, RN ar putea, în pofida faptului că nu poate solicita cumularea duratelor celor două căsătorii ale sale în cadrul interpretării articolului 20 din anexa VIII la statut, să obțină constatarea nelegalității acestei dispoziții, așa încât Comisia ar fi obligată să adopte o nouă decizie în privința sa, deducând consecințele hotărârii prin care se finalizează litigiul.

- 78 În aceste condiții, Comisia afirmă în mod eronat în esență că Tribunalul s-a pronunțat în mod implicit, dar necesar în sens negativ, în Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), cu privire la excepția de nelegalitate a articolului 20 din anexa VIII la statut.
- 79 În plus, contrar celor afirmate de Comisie, Tribunalul, la punctele 58-64 din Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), nu a examinat și nici nu a respins criticile formulate de RN în susținerea excepției de nelegalitate a articolului 20 din anexa VIII la statut, astfel încât Comisia nu poate susține că, la punctul 46 din a treia hotărâre atacată, Tribunalul a statuat în mod eronat că nu soluționase al doilea motiv al acțiunii în această primă hotărâre.
- 80 Astfel, trebuie să se constate în această privință că, la punctele 58-64 din Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), Tribunalul s-a limitat să răspundă la argumentele invocate de RN ca răspuns la recursul Comisiei. Or, pe de o parte, cele două argumente ale lui RN, examinate la punctele 59-61 din această hotărâre, se referă exclusiv la interpretarea dată de Tribunal articolului 20 din anexa VIII la statut și nu au, așadar, nicio legătură cu excepția de nelegalitate a acestei dispoziții.
- 81 Pe de altă parte, în ceea ce privește argumentul lui RN, examinat la punctele 62-64 din Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), este adevărat că acest argument referitor la încălcarea principiului proporționalității se raportează la al doilea motiv al acțiunii inițiale, întemeiat pe o excepție de nelegalitate. Cu toate acestea, la punctul 63 din hotărârea respectivă, Tribunalul explică faptul că Tribunalul Funcției Publice a examinat problema încălcării principiului proporționalității pornind de la premisa potrivit căreia modul de redactare a articolului 20 din anexa VIII la statut putea fi interpretat în sensul că obligă să se ia în considerare durata cumulată a celor două căsătorii ale lui RN. Cu toate acestea, întrucât a considerat că Tribunalul Funcției Publice nu putea pleca de la o asemenea premisă, Tribunalul a concluzionat, tot la punctul 63 din hotărârea menționată, că nu era necesar să se pronunțe cu privire la argumentul lui RN referitor la o pretinsă încălcare a principiului proporționalității. Prin urmare, departe de a respinge al doilea motiv al acțiunii inițiale a lui RN, Tribunalul s-a limitat să refuze să examineze acest motiv și, mai precis, argumentul întemeiat pe o încălcare a principiului proporționalității, ca urmare a faptului că o astfel de examinare nu făcea parte din etapa recursului.
- 82 În consecință, la punctul 45 din a treia hotărâre atacată, Tribunalul a efectuat o analiză corectă a punctului 63 din Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), astfel încât nu i se poate reproșa nicio eroare de drept în această privință.
- 83 În al treilea rând, Comisia afirmă în mod eronat că, în a treia hotărâre atacată, Tribunalul nu putea, ca urmare a declarației care figurează în prima frază a punctului 68 din Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), să se pronunțe cu privire la alte motive decât al treilea motiv al acțiunii introduse în fața Tribunalului Funcției Publice.
- 84 Astfel, este necesar să se arate că, la punctul 68 din această hotărâre, Tribunalul s-a limitat să declare că nu era în măsură să judece cauza, dat fiind că Tribunalul Funcției Publice nu examinase al treilea motiv invocat de RN. Or, trebuie să se constate că această declarație se raportează numai la aspectul dacă cauza era în stare de judecată de către Tribunal în recurs, iar nu la cel, distinct, referitor la stabilirea obiectului și a întinderii litigiului după trimiterea spre rejudecare. În această privință, numai instanța care se pronunță în rejudecare, iar nu instanța de

recurs, este cea căreia îi revine sarcina de a stabili acest obiect și această întindere, ca o consecință a hotărârii pronunțate de instanța de recurs. Prin urmare, orice declarație legată de problema dacă cauza este în stare de judecată nu poate fi determinantă, în sine, în vederea analizării obiectului și a întinderii cauzei după trimiterea spre rejudecare, pe care instanța de trimitere trebuie să o efectueze.

- 85 În speță, din cuprinsul punctului 73 din prezenta hotărâre reiese că, la punctul 46 din a treia hotărâre atacată, Tribunalul a statuat în mod corect că nu soluționase aspectele celui de al doilea motiv al acțiunii în Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), întemeiate pe încălcarea principiilor egalității de tratament, nediscriminării pe motive de vârstă și proporționalității.
- 86 În al patrulea rând, critica Comisiei întemeiată pe o contradicție între punctul 112 din a treia hotărâre atacată și punctul 59 din Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), nu poate fi admisă în măsura în care se întemeiază pe premisa, respinsă la punctul 78 din prezenta hotărâre, potrivit căreia, în Hotărârea din 18 iulie 2017, Comisia/RN (T-695/16 P, nepublicată, EU:T:2017:520), Tribunalul ar fi respins implicit, dar necesar motivul întemeiat pe o încălcare a principiului egalității de tratament.
- 87 Ținând seama de considerațiile care precedă, este necesar să se respingă ca nefondat primul motiv invocat de Comisie în susținerea recursului formulat în cauza C-118/21 P.

Cu privire la al treilea aspect al primului motiv și la al doilea motiv invocat în cauza C-116/21 P, cu privire la al treilea aspect al primului motiv și la primele două aspecte ale celui de al doilea motiv invocat în cauza C-117/21 P, cu privire la al treilea aspect al celui de al doilea motiv și la primele două aspecte ale celui de al treilea motiv invocat în cauza C-118/21 P, precum și cu privire la primul motiv invocat în cauzele C-138/21 P și C-139/21 P

Argumentația părților

- 88 Prin intermediul acestor motive și al acestor aspecte, Comisia, precum și, cu titlu principal, Consiliul susțin că, prin hotărârile atacate, Tribunalul a săvârșit o eroare de drept în interpretarea principiului egalității de tratament și a principiului nediscriminării în măsura în care a concluzionat, în mod eronat, în sensul caracterului comparabil al situațiilor reglementate de dispozițiile articolelor 18 și 20 din anexa VIII la statut și, prin urmare, în sensul existenței unei diferențe de tratament privind aplicarea unor regimuri diferite acestor situații comparabile.
- 89 În general, aceste instituții, susținute de Parlament, consideră că Tribunalul a săvârșit, la punctele 59 și 60 din prima hotărâre atacată, la punctele 58 și 59 din a doua hotărâre atacată, precum și, în ceea ce privește Comisia, la punctele 80 și 81 din a treia hotărâre atacată, o eroare de drept prin faptul că a considerat că data încheierii căsătoriei era singurul element care determina aplicarea articolului 18 sau a articolului 20 din anexa VIII la statut și că, prin urmare, situațiile care intrau sub incidența acestor dispoziții erau într-adevăr comparabile. Or, dacă Tribunalul ar fi luat în considerare toate elementele care caracterizau aceste situații, ar fi trebuit să constate că există o diferență esențială și obiectivă între funcționarii în serviciu și cei care au încetat să fie în serviciul unei instituții a Uniunii, ce privește situația juridică a acestor funcționari, în special având în vedere drepturile și obligațiile profesionale care le revin primilor, spre deosebire de cei din urmă, în temeiul dispozițiilor statutare pe toată durata serviciului lor.

- 90 În special, atât Comisia, cât și Consiliul evidențiază mai ales faptul că, spre deosebire de foștii funcționari care nu mai au obligația de a lucra, funcționarul în serviciu trebuie să contribuie la sistemul de pensii, primește un salariu de bază superior pensiei pentru limită de vârstă care îi va fi acordată atunci când se va pensiona, are obligația de a locui la locul său de repartizare și are dreptul la indemnizații de expatriere, de reședință în afara țării de origine și de călătorie. Comisia adaugă că foștii funcționari nu mai sunt acoperiți de sistemul comun de asigurări de sănătate pentru accidente profesionale. Această instituție arată în plus că, spre deosebire de articolul 20 din anexa VIII la statut, articolul 18 din această anexă prevede că condiția privind durata căsătoriei nu se aplică dacă în familia funcționarului s-a născut un copil din căsătoria încheiată de acesta din urmă înainte de încetarea raporturilor sale de muncă, ceea ce demonstrează că situațiile care fac obiectul acestor două dispoziții sunt radical diferite. Toate aceste considerații ar arăta că situația unui fost funcționar care se căsătorește nu impune, la fel de evident ca în cazul funcționarului care se căsătorește atunci când este încă în serviciu, ca soțului supraviețuitor să îi fie oferit un venit de înlocuire prin acordarea pensiei de urmaș.
- 91 Comisia apreciază de asemenea că situația funcționarilor în serviciu și a funcționarilor care au încetat să fie în serviciul unei instituții a Uniunii se distinge pe plan personal. Pe de o parte, funcționarii care se căsătoresc înainte de încetarea raporturilor lor de muncă ar fi mai tineri decât funcționarii care intră sub incidența articolului 20 din anexa VIII la statut. Pe de altă parte, o persoană care se căsătorește cu un funcționar pensionat ar fi deja considerată a fi într-o situație de independență economică, astfel încât decesul acestui funcționar ar avea un efect mai limitat decât în cazul unui funcționar care și-a întreținut gospodăria încă din timpul serviciului activ. În această privință, Comisia subliniază că, la punctul 51 din prima hotărâre atacată, la punctul 50 din a doua hotărâre atacată și la punctul 72 din a treia hotărâre atacată, Tribunalul a interpretat incorect punctul 69 din Hotărârea din 19 decembrie 2019, HK/Comisia (C-460/18 P, EU:C:2019:1119). Contrar celor susținute de Tribunal, capacitatea economică a soțului supraviețuitor ar putea constitui tocmai un element relevant pentru legiuitorul Uniunii atunci când stabilește criteriile de acordare a pensiei de urmaș în temeiul articolului 20 din anexa VIII la statut, ținând seama de împrejurările în care a avut loc căsătoria.
- 92 Comisia și Consiliul adaugă că Tribunalul a refuzat în mod eronat, la punctul 56 din prima hotărâre atacată, la punctul 55 din a doua hotărâre atacată și, în ceea ce privește Comisia, la punctul 77 din a treia hotărâre atacată, să acționeze în conformitate cu punctul 33 din Hotărârea din 17 iunie 1993, Arauxo-Dumay/Comisia (T-65/92, EU:T:1993:47), în măsura în care, în această din urmă hotărâre, Tribunalul a subliniat diferența dintre situațiile reglementate la articolele 18 și 20 din anexa VIII la statut, logica ce stă la baza hotărârii respective putând fi transpusă în speță, în pofida diferenței dintre situațiile de fapt aflate la originea litigiilor în fiecare cauză.
- 93 Comisia susține, pe de altă parte, că, la punctul 58 din prima hotărâre atacată, la punctul 57 din a doua hotărâre atacată și la punctul 79 din a treia hotărâre atacată, Tribunalul a ignorat în mod eronat, în analiza sa, finalitatea duratei minime a căsătoriei, prevăzută la articolele 18 și 20 din anexa VIII la statut, și anume, așa cum rezultă din cuprinsul punctului 89 din Hotărârea din 19 decembrie 2019, HK/Comisia (C-460/18 P, EU:C:2019:1119), aceea de a se evita pactele succesoriale și, prin urmare, de a se evita încheierea unei căsătorii cu unicul scop de a putea obține plata unei pensii de urmaș, fără ca această căsătorie să corespundă unei realități sau unei stabilități a relațiilor dintre persoanele în cauză. Astfel, Tribunalul nu ar fi respectat criteriul potrivit căruia la aprecierea caracterului comparabil al situațiilor trebuie să se ia în considerare toate elementele care le caracterizează, precum și ansamblul normelor de drept care guvernează pozițiile fiecăreia dintre situațiile care trebuie comparate. În special, prin faptul că a considerat, la aceleași puncte din cele trei hotărâri atacate, că o căsătorie încheiată după încetarea raporturilor

de muncă nu modifică în mod esențial situația unui soț supraviețuitor în ceea ce privește drepturile sale patrimoniale în comparație cu situația care face obiectul articolului 18 din anexa VIII la statut, Tribunalul, pe lângă lipsa totală de motivare a acestei considerații, ar fi ignorat riscul ca o asemenea căsătorie să fie pretextul pentru încheierea unor pacte succesoriale.

94 VW, BT, susținută de AIACE Internationale, și RN contestă această argumentație.

Aprecierea Curții

95 Cu titlu introductiv, trebuie amintită jurisprudența constantă a Curții potrivit căreia egalitatea în fața legii, enunțată la articolul 20 din cartă, este un principiu general de drept al Uniunii care impune ca situații comparabile să nu fie tratate în mod diferit și ca situații diferite să nu fie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv [Hotărârea din 2 septembrie 2021, État belge (Drept de ședere în caz de violență în familie), C-930/19, EU:C:2021:657, punctul 57 și jurisprudența citată].

96 Cerința care ține de caracterul comparabil al situațiilor pentru a determina existența unei încălcări a principiului egalității de tratament trebuie apreciată din perspectiva tuturor elementelor care le caracterizează și în special în lumina obiectului și a scopului urmărit de actul care instituie distincția în cauză, înțelegându-se că trebuie luate în considerare, în acest scop, principiile și obiectivele domeniului din care face parte actul respectiv. În condițiile în care situațiile nu sunt comparabile, o diferență de tratament al situațiilor în cauză nu încalcă egalitatea în fața legii consacrată la articolul 20 din cartă [Hotărârea din 2 septembrie 2021, État belge (Drept de ședere în caz de violență în familie), C-930/19, EU:C:2021:657, punctul 58 și jurisprudența citată].

97 În lumina acestei jurisprudențe trebuie examinate susținerile Comisiei și ale Consiliului, susținute de Parlament, potrivit cărora Tribunalul ar fi concluzionat în mod eronat, în hotărârile atacate, în sensul caracterului comparabil al situațiilor reglementate de dispozițiile articolelor 18 și 20 din anexa VIII la statut și al existenței unei diferențe de tratament între aceste situații comparabile în funcție de data încheierii căsătoriei.

98 În această privință, trebuie arătat că, la punctele 51, 52 și 55 din prima hotărâre atacată, la punctele 50, 51 și 54 din a doua hotărâre atacată, precum și la punctele 72, 73 și 76 din a treia hotărâre atacată, Tribunalul a constatat că articolele 18 și 20 din anexa VIII la statut au ca obiect, sub rezerva respectării condiției privind durata minimă a căsătoriei, acordarea unor pensii de urmaș soțului supraviețuitor în funcție numai de natura juridică a legăturilor dintre acest soț și soțul decedat. Tribunalul a arătat de asemenea că aceste dispoziții urmăresc obiectivul de a acorda soțului supraviețuitor un venit de înlocuire destinat să compenseze parțial pierderea veniturilor soțului decedat, acesta fiind un fost funcționar care nu mai este în serviciu și care nu mai contribuie, așadar, la sistemul de pensii al Uniunii.

99 Prin urmare, Tribunalul a considerat în esență că aceste două dispoziții din anexa VIII la statut aveau un obiect și un scop în mare parte identice în raport cu jurisprudența menționată la punctul 96 din prezenta hotărâre și amintită de Tribunal însuși la punctul 44 din prima și din a doua hotărâre atacată, precum și la punctul 66 din a treia hotărâre atacată. Potrivit Tribunalului, principalul element ce caracterizează pensiile de urmaș în cauză rezidă în natura juridică a legăturilor dintre soțul supraviețuitor, ca persoană căreia dispozițiile menționate îi conferă un drept, și fostul funcționar decedat. Tot potrivit Tribunalului, singura diferență în aplicarea articolelor 18 și 20 din anexa VIII la statut ține de condiția privind durata minimă a căsătoriei, care este ea însăși condiționată de data încheierii căsătoriei în raport cu poziția statutară a

funcționarului la acea dată, așa cum reiese fără ambiguitate din cuprinsul punctului 53 din prima hotărâre atacată, al punctului 52 din a doua hotărâre atacată și al punctului 74 din a treia hotărâre atacată.

- 100 În aceste condiții, Tribunalul a putut considera, fără a săvârși o eroare de drept, pe de o parte, la punctul 59 din prima hotărâre atacată, la punctul 58 din a doua hotărâre atacată și la punctul 80 din a treia hotărâre atacată, că situațiile reglementate de dispozițiile articolelor 18 și 20 din anexa VIII la statut erau comparabile și, pe de altă parte, la punctele 53 și 60 din prima hotărâre atacată, la punctele 52 și 59 din a doua hotărâre atacată, precum și la punctele 74 și 81 din a treia hotărâre atacată, că situațiile reglementate de aceste dispoziții erau diferite numai în ceea ce privește data încheierii căsătoriei în raport cu poziția statutară a funcționarului.
- 101 Comisia și Consiliul, susținute de Parlament, afirmă însă, în primul rând, că situațiile prevăzute la articolele 18 și 20 din anexa VIII la statut diferă în mod esențial și obiectiv tocmai prin faptul că, la data încheierii căsătoriei, funcționarul se afla, în cadrul primei dispoziții, încă în serviciul unei instituții a Uniunii, în timp ce, în cadrul celei de a doua dispoziții, nu se mai afla într-o asemenea poziție. Tribunalul ar fi omis astfel să țină seama în mod suficient de acest element caracteristic în aprecierea sa cu privire la caracterul comparabil al situațiilor.
- 102 Cu toate acestea, după cum a arătat Tribunalul în mod întemeiat, la punctul 54 din prima hotărâre atacată, la punctul 53 din a doua hotărâre atacată și la punctul 75 din a treia hotărâre atacată, natura juridică a legăturilor dintre soțul supraviețuitor și funcționarul decedat nu diferă după cum, la data încheierii căsătoriei, funcționarii exercitau sau nu o activitate profesională și în funcție de cuantumul contribuțiilor la sistemul de pensii al Uniunii care au fost plătite sau care ar fi încă datorate. De asemenea, după cum a constatat Tribunalul la punctul 58 din prima hotărâre atacată, la punctul 57 din a doua hotărâre atacată și la punctul 79 din a treia hotărâre atacată, împrejurarea că funcționarul defunct s-a căsătorit înainte sau după încetarea raporturilor sale de muncă nu este de natură să modifice, în mod esențial, situația soțului supraviețuitor în ceea ce privește drepturile sale patrimoniale, dintre care face parte dreptul la o pensie de urmaș ca venit de înlocuire.
- 103 Astfel, trebuie subliniat că data încheierii căsătoriei este determinată numai de voința viitorilor soți. Această decizie este rezultatul unei alegeri libere a funcționarului pe baza unor considerații multiple care nu implică neapărat și nici numai luarea în considerare a împrejurărilor legate de exercitarea sau nu a unei activități profesionale. Contrar celor afirmate de Comisie și de Consiliu, faptul că acest funcționar era sau nu în serviciu la acea dată nu poate, prin urmare, să aibă o incidență determinantă asupra aprecierii caracterului comparabil al situațiilor în discuție din perspectiva criteriilor amintite la punctul 96 din prezenta hotărâre și în special a obiectului și a scopului articolelor 18 și 20 din anexa VIII la statut, astfel cum au fost amintite la punctul 98 din prezenta hotărâre. În această privință, raționamentul Tribunalului, amintit la punctul precedent din prezenta hotărâre, se întemeiază în esență pe acest obiect, pe acest scop și pe acest element principal.
- 104 Este adevărat că, așa cum reiese din cuprinsul punctului 99 din prezenta hotărâre, poziția statutară a funcționarului la data încheierii căsătoriei are incidență asupra condiției privind durata minimă a acestei căsătorii. În timp ce durata necesară este de numai un an în cazul în care căsătoria este încheiată atunci când funcționarul este încă în serviciu, aceasta crește la cinci ani în cazul în care funcționarul se căsătorește după ce a încetat să mai fie în serviciul unei instituții a Uniunii.

- 105 Cu toate acestea, după cum arată VW în mod întemeiat și după cum reiese din cuprinsul punctelor 102 și 103 din prezenta hotărâre, nici poziția statutară a funcționarului, nici data încheierii căsătoriei nu sunt elemente relevante în etapa comparabilității situațiilor, întrucât sunt lipsite de legătură directă cu obiectul, cu scopul și cu principalul element caracteristic al dreptului la o pensie de urmaș prevăzut la articolele 18 și 20 din anexa VIII la statut.
- 106 Pentru acest motiv, trebuie să se considere, prin analogie, așa cum a precizat Curtea la punctul 70 din Hotărârea din 19 decembrie 2019, HK/Comisia (C-460/18 P, EU:C:2019:1119), în ceea ce privește pensia de urmaș prevăzută la articolul 17 din anexa VIII la statut, că acordarea pensiei de urmaș depinde „numai”, prin însuși principiul care stă la baza sa, de natura juridică a legăturilor care uneau persoana în cauză cu funcționarul decedat, iar aceasta chiar dacă Curtea a recunoscut, la punctul 89 din această hotărâre, că durata minimă a căsătoriei este, la rândul său, o condiție pentru ca soțul supraviețuitor să beneficieze de pensia de urmaș.
- 107 Astfel, natura juridică a legăturilor dintre soți este cea care stă la baza sistemului de pensii de urmaș al funcției publice a Uniunii, întrucât această condiție de acordare este comună tuturor pensiilor de urmaș prevăzute la articolele 17-20 și la articolul 27 din anexa VIII la statut. În ceea ce privește condiția privind durata minimă a căsătoriei, aceasta are caracter accesoriu față de condiția referitoare la natura juridică a legăturilor dintre soți, întrucât urmărește numai să precizeze pe ce durată trebuie să fi continuat legătura juridică în vederea acordării pensiei de urmaș. În plus, această condiție accesorie nu este reluată în cazul anumitor pensii de urmaș, precum cele prevăzute la articolele 19 și 27 din anexa VIII la statut.
- 108 Prin urmare, Tribunalul a insistat în mod întemeiat în motivarea sa, la punctele 52 și 54 din prima hotărâre atacată, la punctele 51 și 53 din a doua hotărâre atacată, precum și la punctele 73 și 75 din a treia hotărâre atacată, asupra importanței legăturii juridice dintre soți ca element principal ce caracterizează sistemul de pensii de urmaș al Uniunii și a concluzionat în sensul lipsei incidenței poziției statutare a funcționarului asupra acestei legături.
- 109 Comisia și Consiliul susțin, în al doilea rând, că situația unui fost funcționar care se căsătorește după încetarea raporturilor sale de muncă nu impune, la fel de evident ca în cazul funcționarului care se căsătorește în timp ce este încă în serviciu, ca soțului supraviețuitor să îi fie oferit un venit de înlocuire. În această privință, este suficient să se amintească, așa cum a arătat Tribunalul în mod întemeiat la punctul 58 din prima hotărâre atacată, la punctul 57 din a doua hotărâre atacată și la punctul 79 din a treia hotărâre atacată, făcând trimitere la punctul 69 din Hotărârea din 19 decembrie 2019, HK/Comisia (C-460/18 P, EU:C:2019:1119), că dreptul la pensiile de urmaș prevăzute la articolele 18 și 20 din anexa VIII la statut nu este supus unor condiții privind resursele sau patrimoniul care trebuie să caracterizeze o incapacitate a soțului supraviețuitor de a răspunde nevoilor sale și care demonstrează astfel dependența financiară anterioară a acestuia în raport cu persoana decedată.
- 110 Comisia susține, în al treilea rând, că Tribunalul nu ar fi ținut seama de finalitatea duratei minime a căsătoriei prevăzute la articolele 18 și 20 din anexa VIII la statut și care ar consta, după cum ar rezulta din cuprinsul punctului 89 din Hotărârea din 19 decembrie 2019, HK/Comisia (C-460/18 P, EU:C:2019:1119), în evitarea încheierii unor pacte succesoriale frauduloase sau abuzive. În această privință, este suficient să se arate că acest aspect nu este relevant în etapa comparabilității situațiilor. Acest argument se raportează de fapt la justificarea duratei necesare, mai mult sau mai puțin semnificative, a căsătoriei, în așa fel încât nu poate interveni decât în stadiul aprecierii caracterului proporțional al eventualei diferențe de tratament constatate.

- 111 În ceea ce privește, în rest, argumentul Comisiei potrivit căruia lipsa caracterului comparabil al situațiilor ar fi atestată și de faptul că, contrar celor prevăzute la articolul 20 din anexa VIII la statut, condiția privind durata minimă a căsătoriei încetează să se aplice, în temeiul articolului 18 din această anexă, atunci când soțul supraviețuitor întreține sau a întreținut copiii fostului funcționar, acest element nu are incidență asupra aprecierii caracterului comparabil al situațiilor reglementate de aceste două articole. Astfel, condiția referitoare la întreținerea copiilor, prevăzută numai la articolul 18 din anexa VIII la statut, are, prin analogie cu cele arătate la punctele 104 și 106 din prezenta hotărâre, același caracter accesoriu ca și condiția referitoare la durata minimă a căsătoriei, pe care o înlocuiește. Astfel, aceasta nu are legătură directă cu obiectul, cu scopul și cu principalul element caracteristic al dreptului la o pensie de urmaș prevăzut la articolele 18 și 20 din anexa amintită.
- 112 Din considerațiile care precedă reiese că, contrar afirmațiilor Comisiei și ale Consiliului, susținute de Parlament, concluziile la care a ajuns Tribunalul la punctele 59 și 60 din prima hotărâre atacată, la punctele 58 și 59 din a doua hotărâre atacată, precum și la punctele 80 și 81 din a treia hotărâre atacată nu sunt afectate de o eroare de drept.
- 113 În aceste condiții, trebuie să se califice ca inoperant argumentul Comisiei și al Consiliului potrivit căruia Tribunalul ar fi refuzat în mod eronat, la punctul 56 din prima hotărâre atacată, la punctul 55 din a doua hotărâre atacată și, în ceea ce privește Comisia, la punctul 77 din a treia hotărâre atacată, să acționeze în conformitate cu punctul 33 din Hotărârea din 17 iunie 1993, Arauxo-Dumay/Comisia (T-65/92, EU:T:1993:47). Astfel, chiar presupunând că acest argument ar fi întemeiat, concluziile Tribunalului referitoare la caracterul comparabil al situațiilor se întemeiază în mod corespunzător pe motivarea care figurează la punctele 51-55 și 58 din prima hotărâre atacată, la punctele 50-54 și 57 din a doua hotărâre atacată, precum și, respectiv, la punctele 72-76 și 79 din a treia hotărâre atacată, independent de considerațiile prezentate la punctele 56, 57 și, respectiv, 77 din aceste hotărârți.
- 114 Prin urmare, trebuie să se respingă ca nefondate al treilea aspect al primului motiv și al doilea motiv în cauza C-116/21 P, al treilea aspect al primului motiv și primele două aspecte ale celui de al doilea motiv în cauza C-117/21 P, al treilea aspect al celui de al doilea motiv și primele două aspecte ale celui de al treilea motiv în cauza C-118/21 P, precum și primul motiv în cauzele C-138/21 P și C-139/21 P.

Cu privire la primele două aspecte ale primului motiv în cauzele C-116/21 P și C-117/21 P, cu privire la primele două aspecte ale celui de al doilea motiv în cauza C-118/21 P, precum și cu privire la al doilea motiv invocat în cauzele C-138/21 P și C-139/21 P

Argumentația părților

- 115 Prin intermediul acestor motive, Comisia, precum și, cu titlu subsidiar, Consiliul reproșează în esență Tribunalului că a săvârșit, în hotărârile atacate, o eroare de drept în ceea ce privește întinderea controlului jurisdicțional.
- 116 Aceste două instituții, susținute de Parlament, consideră că, în a doua frază a punctului 48 din primele două hotărârți atacate și, în ceea ce privește Comisia, în a doua frază a punctului 70 din a treia hotărâre atacată, Tribunalul a aplicat o jurisprudență a Uniunii dezvoltată în contextul radical diferit al alegerilor de politică de personal în situații în care sunt deschise legiutorului mai multe opțiuni. Astfel, Tribunalul ar fi concluzionat în mod eronat, în special la punctul 80

din prima hotărâre atacată, la punctul 84 din a doua hotărâre atacată și, în ceea ce privește Comisia, la punctul 105 din a treia hotărâre atacată, în sensul caracterului pur și simplu „nerezonabil” al alegerii legiuitorului Uniunii privind durata minimă a căsătoriei reținută la articolul 20 din anexa VIII la statut. Procedând astfel, acesta ar fi efectuat un control care depășește caracterul „vădit nepotrivit sau inadecvat” al măsurii în discuție în raport cu obiectivul urmărit de instituțiile competente, și anume, în speță, prevenirea abuzului de drept și a fraudelor, precum și protejarea finanțelor Uniunii. Tribunalul ar fi înlocuit astfel aprecierea legiuitorului Uniunii cu propria apreciere și ar fi depășit, așadar, limitele controlului de legalitate.

- 117 În ceea ce privește obiectivul care urmărește protejarea finanțelor Uniunii, Consiliul reproșează Tribunalului că a omis să examineze articolul 20 din anexa VIII la statut în lumina acestui obiectiv înțeles în sens larg, în legătură cu obiectivul de combatere a fraudei. Pe lângă faptul că Tribunalul ar fi trebuit să examineze dacă această dispoziție era vădit inadecvată în raport cu obiectivele respective, Consiliul susține că Tribunalul a considerat în mod eronat, la punctul 83 din prima hotărâre atacată și la punctul 87 din a doua hotărâre atacată, că, chiar în lipsa dispoziției menționate, echilibrul financiar al sistemului de pensii al Uniunii nu ar fi amenințat. Astfel, Uniunea trebuia să conceapă un sistem susceptibil să evite situațiile de fraudă rezultate din căsătorii de conveniență încheiate de funcționari pensionați ai Uniunii.
- 118 Comisia susține, în plus, că Tribunalul, deși ar fi afirmat că își întemeiază aprecierea privind legalitatea articolului 20 din anexa VIII pe articolele 20 și 21 din cartă, s-ar fi îndepărtat de jurisprudența Curții potrivit căreia aprecierea legalității unui act al Uniunii în raport cu drepturile fundamentale nu se poate baza, în niciun caz, pe afirmații întemeiate pe consecințele acestui act într-un caz particular. Astfel, Tribunalul ar fi subliniat dezavantajul special căruia îi pot fi victime anumite persoane și, în plus, ar fi invocat particularitatea împrejurărilor de fapt ale speței, la punctele 77 și 78 din prima hotărâre atacată, la punctul 81 din a doua hotărâre atacată și la punctele 101-103 din a treia hotărâre atacată, pentru a considera nelegal articolul 20 din anexa VIII la statut.
- 119 VW consideră că, prin faptul că a reproșat Tribunalului că a verificat caracterul „nerezonabil” al alegerii făcute de legiuitorul Uniunii, Comisia și Consiliul interpretează în mod eronat prima hotărâre atacată. Astfel, Tribunalul ar fi examinat, la punctele 69-74 din această hotărâre, caracterul „vădit nerezonabil” al acestei alegeri, înțeles în sensul de „inadecvat”. Apreciind că Tribunalul a urmat logica corectă a examinării proporționalității așa cum rezultă din jurisprudența instanțelor Uniunii, VW susține că Tribunalul a statuat în mod întemeiat că, chiar dacă s-ar recunoaște ca fiind legitim obiectivul de combatere a fraudelor, măsura prin care se urmărește impunerea, pe baza unei prezumții irefragabile, a unei durate minime a căsătoriei de cinci ori mai mare decât cea cerută la articolul 18 din anexa amintită era vădit inadecvată și depășea ceea ce era necesar pentru a se garanta inexistența unei fraude.
- 120 Pe de altă parte, VW consideră că, contrar celor susținute de Comisie, Tribunalul a arătat, la punctul 61 din prima hotărâre atacată, dincolo de considerațiile referitoare la situația sa factuală și familială, că diferența de tratament determina un dezavantaj nu numai pentru ea însăși, ci, mai general, pentru toți soții supraviețuitori ai unor foști funcționari care s-au căsătorit după încetarea raporturilor de muncă ale acestora și, prin urmare, pentru toți soții supraviețuitori care intră în domeniul de aplicare al articolului 20 din anexa VIII la statut.
- 121 BT, susținută de AIACE Internationale, consideră de asemenea că, la punctul 61 din a doua hotărâre atacată, Tribunalul s-a exprimat în termeni generici, fără a viza în mod specific propriul său caz și fără a invoca împrejurările de fapt ale speței.

- 122 În plus, BT susține că, la fel cum a considerat Curtea, în Hotărârea din 19 decembrie 2019, HK/Comisia (C-460/18 P, EU:C:2019:1119), că condiția privind durata minimă de un an a căsătoriei prevăzută la articolele 17 și 18 din anexa VIII la statut nu pare a fi discriminatorie sau vădit inadecvată în raport cu obiectivul urmărit prin acordarea pensiei de urmaș, Tribunalul era obligat să examineze dacă condiția privind durata minimă de cinci ani a căsătoriei prevăzută la articolul 20 din această anexă nu era discriminatorie, vădit inadecvată și necesară pentru atingerea obiectivelor stabilite de legiuitorul Uniunii. Or, Tribunalul ar fi efectuat minuțios această examinare în a doua hotărâre atacată.
- 123 RN susține că argumentul Comisiei întemeiat pe nerespectarea de către Tribunal a întinderii competenței sale jurisdicționale este lipsit de claritate și, prin urmare, este inadmisibil, întrucât Comisia nu precizează în raport cu ce obiectiv urmărit prin pensia de urmaș ar fi trebuit să fie avută în vedere legalitatea articolului 20 din anexa VIII la statut. În orice caz, RN consideră că Tribunalul a apreciat situația soților supraviețuitori în raport cu obiectivul prin care se urmărește compensarea, în beneficiul acestor soți, a pierderii de venituri care rezultă din decesul fostului funcționar.
- 124 RN susține în plus că, contrar celor afirmate de Comisie, Tribunalul, cu ocazia aprecierii validității articolului 20 din anexa VIII la statut, nu a avut în vedere pur și simplu aplicarea acestei dispoziții în speță, ci, la punctele 83 și 103 din a treia hotărâre atacată, a arătat că această dispoziție determina un anumit dezavantaj pentru o întreagă categorie de persoane, și anume pentru soții supraviețuitori care s-au căsătorit cu foști funcționari.

Aprecierea Curții

- 125 Cu titlu preliminar, este necesar să se constate că, contrar celor susținute de RN, argumentul Comisiei potrivit căruia Tribunalul nu a respectat întinderea controlului său jurisdicțional nu este neclar și, prin urmare, nu este inadmisibil în lumina jurisprudenței menționate la punctul 43 din prezenta hotărâre. Astfel, prin acest argument, instituția respectivă reproșează Tribunalului că nu a aplicat corect criteriul în lumina căruia trebuia apreciată legalitatea articolului 20 din anexa VIII la statut.
- 126 Cu privire la fond, este necesar să se arate că Tribunalul a amintit, la punctele 46-48 din prima și din a doua hotărâre atacată, precum și la punctele 68-70 din a treia hotărâre atacată, cerințele menționate la articolul 52 alineatul (1) din cartă, precum și jurisprudența aplicabilă în vederea controlului de proporționalitate al unei diferențe de tratament. În continuare, la punctul 49 din prima și din a doua hotărâre atacată, precum și la punctul 71 din a treia hotărâre atacată, Tribunalul a statuat că, dacă situațiile prevăzute la articolele 18 și, respectiv, 20 din anexa VIII la statut ar fi comparabile, ar trebui să verifice în acest caz că nu părea nerezonabil ca legiuitorul Uniunii să considere că diferența de tratament instituită poate fi adecvată și necesară pentru realizarea obiectivului de interes general urmărit de condiția privind durata minimă a căsătoriei prevăzută la articolul 20 din anexa VIII la statut. Întrucât a concluzionat în sensul caracterului comparabil al situațiilor, Tribunalul a efectuat această analiză începând de la punctul 65 din prima hotărâre atacată, de la punctul 66 din a doua hotărâre atacată și de la punctul 90 din a treia hotărâre atacată.
- 127 Or, așa cum arată Comisia și Consiliul, susținute de Parlament, reiese din jurisprudența Curții că, în prezența unor norme statutare precum cele în discuție în speță și ținând seama de larga putere de apreciere de care dispune legiuitorul Uniunii în această privință, principiul egalității de tratament, astfel cum este consacrat la articolul 20 din cartă, nu este încălcat decât atunci când

- legiuitorul Uniunii efectuează o diferențiere arbitrară sau vădit inadecvată în raport cu obiectivul urmărit de reglementarea în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 martie 2021, Alvarez y Bejarano și alții/Comisia, C-517/19 P și C-518/19 P, EU:C:2021:240, punctul 53, precum și jurisprudența citată).
- 128 Trebuie să se considere că această jurisprudență este aplicabilă în cadrul verificării cerinței proporționalității impuse la articolul 52 alineatul (1) din cartă.
- 129 În speță, Tribunalul a considerat, la punctul 49 din prima și din a doua hotărâre atacată, precum și la punctul 71 din a treia hotărâre atacată, că trebuia să verifice dacă nu părea nerezonabil ca legiuitorul Uniunii să aprecieze că diferența de tratament instituită poate fi adecvată și necesară în vederea realizării obiectivului de interes general urmărit de condiția referitoare la durata minimă a căsătoriei prevăzută la articolul 20 din anexa VIII la statut. Or, Tribunalul ar fi trebuit să se limiteze la a verifica dacă diferențierea operată la această dispoziție coroborată cu articolul 18 din anexa menționată nu părea arbitrară sau vădit inadecvată în raport cu obiectivul de interes general urmărit. Procedând astfel, Tribunalul nu a respectat întinderea controlului său jurisdicțional prin faptul că a examinat cerința proporționalității în mod incorect și a săvârșit astfel o eroare de drept. De fapt, fără această eroare, Tribunalul ar fi trebuit să adopte un raționament diferit și să ajungă eventual la alte concluzii decât cele la care a ajuns la punctele 80, 85 și 87 din prima hotărâre atacată, la punctele 84, 90 și 92 din a doua hotărâre atacată, precum și la punctele 105, 110 și 112 din a treia hotărâre atacată.
- 130 Această nerespectare a controlului jurisdicțional s-a repercutat de asemenea la punctul 69 din prima hotărâre atacată, la punctul 71 din a doua hotărâre atacată și la punctul 94 din a treia hotărâre atacată. Astfel, Tribunalul a examinat, pornind de la aceste puncte, dacă condiția duratei minime a căsătoriei de cinci ani prevăzută la articolul 20 din anexa VIII la statut, considerată izolat și independent de cea de un an prevăzută la articolul 18 din această anexă, era, în cadrul articolului 52 alineatul (1) din cartă, proporțională în sensul că nu depășea în mod vădit ceea ce este necesar pentru realizarea obiectivului urmărit de legiuitorul Uniunii. Or, după cum reiese din cuprinsul punctului 128 din prezenta hotărâre, chiar în cadrul acestei dispoziții a cartei, Tribunalul ar fi trebuit să se limiteze la a examina dacă diferențierea constatată în speță, și anume faptul că, în situațiile care intră sub incidența articolului 20 din anexa VIII la statut, condiția duratei minime a căsătoriei este de cinci ori mai mare decât cea prevăzută pentru situațiile care intră sub incidența articolului 18 din această anexă, deși toate aceste situații sunt comparabile, trebuia să fie considerată arbitrară sau vădit inadecvată în raport cu obiectivul, comun acestor două dispoziții, urmărit de legiuitorul Uniunii.
- 131 În aceste condiții, fără a fi necesar să se examineze celelalte argumente invocate de Comisie și de Consiliu, trebuie admise primele două aspecte ale primului motiv de recurs în cauzele C-116/21 P și C-117/21 P, primele două aspecte ale celui de al doilea motiv de recurs în cauza C-118/21 P, precum și cel de al doilea motiv de recurs în cauzele C-138/21 P și C-139/21 P.
- 132 Prin urmare, fără a fi necesar să se examineze cel de al treilea motiv invocat în cauza C-116/21 P, al treilea aspect al celui de al doilea motiv și al treilea motiv invocat în cauza C-117/21 P, al treilea aspect al celui de al treilea motiv și al patrulea motiv în cauza C-118/21 P, al treilea și al patrulea motiv în cauza C-138/21 P, precum și al treilea motiv invocat în cauza C-139/21 P, este necesar să se admită recursurile și să se anuleze cele trei hotărâri atacate.

Cu privire la acțiunile în fața Tribunalului

- 133 Conform articolului 61 primul paragraf a doua teză din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, aceasta poate, atunci când anulează decizia Tribunalului, să soluționeze ea însăși în mod definitiv litigiul atunci când acesta este în stare de judecată.
- 134 În speță, având în vedere în special împrejurarea că acțiunile în anulare în cauzele T-243/18, T-315/19 și T-442/17 RENV se întemeiază pe motive care au făcut obiectul unei dezbateri în contradictoriu în fața Tribunalului și a căror examinare nu necesită adoptarea niciunei măsuri suplimentare de organizare a procedurii sau de cercetare judecătorească a dosarului, trebuie să se considere că aceste acțiuni sunt în stare de judecată și că este necesară pronunțarea definitivă asupra lor.
- 135 Pentru ca Curtea să dispună de dosarul complet al cauzelor în acest scop, grefa Curții, solicitată în acest sens de judecătorul raportor, a solicitat grefei Tribunalului, la 21 ianuarie 2022, transmiterea înregistrării sonore a ședințelor ținute în cauzele T-243/18 și T-315/19. Grefa Tribunalului a răspuns favorabil la această cerere la 25 ianuarie 2022.

Cu privire la acțiune în cauza T-243/18

- 136 În susținerea acțiunii sale în fața Tribunalului, în cauza T-243/18, VW a invocat în esență două motive, întemeiate, cu titlu principal, pe o excepție de nelegalitate a articolului 20 din anexa VIII la statut și, în subsidiar, pe o interpretare eronată a articolul 27 din anexa VIII la statut. Ea a invocat de asemenea, cu titlu subsidiar, nelegalitatea acestei dispoziții întemeiate pe o încălcare a principiului egalității de tratament consacrat la articolul 20 din cartă.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe o excepție de nelegalitate a articolului 20 din anexa VIII la statut

- 137 Prin intermediul primului motiv, în cauza T-243/18, VW susține că articolul 20 din anexa VIII la statut încalcă principiile egalității de tratament și proporționalității, consacrate la articolul 20 și, respectiv, la articolul 52 din cartă, în măsura în care, prin impunerea unei condiții privind durata minimă a căsătoriei de cinci ani, în timp ce articolul 18 din anexa VIII la statut nu prevede decât o durată de un an, o privează în mod nejustificat de beneficiul unei pensii de urmaș.
- 138 Comisia, susținută de Parlament și de Consiliu, contestă această argumentație.
- 139 Trebuie amintit că, potrivit articolului 52 alineatul (1) din cartă, orice restrângere a exercițiului drepturilor și libertăților recunoscute prin aceasta trebuie să fie prevăzută de lege și să respecte substanța acestor drepturi și libertăți. Prin respectarea principiului proporționalității, pot fi impuse restrângeri numai în cazul în care acestea sunt necesare și numai dacă răspund efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de Uniune sau necesității protejării drepturilor și libertăților celorlalți.
- 140 Pe de altă parte, principiul egalității de tratament constituie un principiu general al dreptului Uniunii, consacrat la articolul 20 din cartă, a cărui expresie particulară o constituie principiul nediscriminării enunțat la articolul 21 alineatul (1) din cartă (Hotărârea din 29 octombrie 2020, Veselibas ministrija, C-243/19, EU:C:2020:872, punctul 35 și jurisprudența citată). Aceste două principii sunt de asemenea amintite la articolul 1d din statut.

- 141 Curtea a statuat deja că interzicerea oricărei discriminări pe motive de vârstă, consacrată la articolul 21 alineatul (1) din cartă, are un caracter imperativ în calitate de principiu general al dreptului Uniunii, această interdicție fiind suficientă prin ea însăși pentru a conferi particularilor un drept care poate fi invocat ca atare într-un litigiu care îi opune într-un domeniu reglementat de dreptul Uniunii (Hotărârea din 17 aprilie 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, punctul 76 și jurisprudența citată). Situația trebuie să fie aceeași în ceea ce privește principiul general al egalității de tratament sau al egalității în fața legii prevăzut la articolul 20 din cartă.
- 142 Așa cum s-a arătat deja la punctul 95 din prezenta hotărâre, principiul general al egalității de tratament impune legiuitorului Uniunii, în conformitate cu cerințele articolului 52 alineatul (1) din cartă, ca situații comparabile să nu fie tratate în mod diferit și ca situații diferite să nu fie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv. O diferență de tratament este justificată atât timp cât este întemeiată pe un criteriu obiectiv și rezonabil, și anume atunci când se află în legătură cu un scop admisibil din punct de vedere legal, urmărit de legislația în cauză, iar această diferență este proporțională cu scopul urmărit de tratamentul în cauză (Hotărârea din 22 mai 2014, Glatzel, C-356/12, EU:C:2014:350, punctul 43 și jurisprudența citată).
- 143 După cum s-a arătat la punctul 96 din prezenta hotărâre, cerința privind caracterul comparabil al situațiilor pentru a determina existența unei încălcări a principiului egalității de tratament trebuie apreciată în raport cu ansamblul elementelor care le caracterizează și în special în lumina obiectului și a scopului urmărit de actul care instituie distincția în cauză, fiind de la sine înțeles că trebuie să se țină seama, în acest scop, de principiile și de obiectivele domeniului din care face parte actul respectiv. În măsura în care situațiile nu sunt comparabile, o diferență de tratament al situațiilor vizate nu încalcă egalitatea în fața legii consacrată la articolul 20 din cartă.
- 144 În plus, trebuie amintită jurisprudența Curții, menționată la punctul 127 din prezenta hotărâre, potrivit căreia, în prezența unor norme statutare precum cele în discuție în speță și ținând seama de larga putere de apreciere de care dispune legiuitorul Uniunii în această privință, principiul egalității de tratament nu este încălcat decât atunci când legiuitorul Uniunii efectuează o diferențiere arbitrară sau vădit inadecvată în raport cu obiectivul urmărit de reglementarea în cauză.
- 145 În lumina acestei jurisprudențe și a cerințelor articolului 52 alineatul (1) din cartă trebuie analizată excepția de nelegalitate a articolului 20 din anexa VIII la statut, invocată de VW în cauza T-243/18, în raport cu articolele 20 și 52 din cartă.
- 146 În ceea ce privește, în primul rând, caracterul comparabil al situațiilor vizate la articolele 18 și 20 din anexa VIII la statut, este necesar să se considere, pentru motivele indicate la punctele 98-113 din prezenta hotărâre, că aceste situații sunt comparabile.
- 147 În al doilea rând, trebuie constatat că, prin faptul că a prevăzut, în cadrul acestor dispoziții din anexa VIII la statut, perioade minime diferite ale căsătoriei, legiuitorul Uniunii a tratat în mod diferit situații comparabile.
- 148 În al treilea rând, trebuie să se examineze dacă această diferență de tratament este conformă cu articolul 20 din cartă în măsura în care îndeplinește criteriile enunțate la articolul 52 alineatul (1) din aceasta și amintite la punctul 139 din prezenta hotărâre.

- 149 În primul rând, este cert că diferența de tratament menționată este prevăzută de lege, în sensul articolului 52 alineatul (1) din cartă, din moment ce rezultă din articolul 20 din anexa VIII la statut coroborat cu articolul 18 din această anexă. Aceste dispoziții de drept al Uniunii prevăd condiții de durată minimă a căsătoriei stabilite în mod precis în cifre, care definesc întinderea limitării exercitării dreptului la egalitate de tratament (a se vedea, în ceea ce privește întinderea cerinței potrivit căreia orice limitare a exercitării drepturilor fundamentale trebuie să fie prevăzută de lege, Hotărârea din 26 aprilie 2022, Polonia/Parlamentul și Consiliul, C-401/19, EU:C:2022:297, punctul 64 și jurisprudența citată).
- 150 În al doilea rând, limitarea adusă sistemului pensiilor de urmaș prin diferența de tratament în cauză respectă substanța principiului egalității de tratament, în conformitate cu articolul 52 alineatul (1) din cartă. Astfel, limitarea menționată nu repune în discuție acest principiu ca atare, în măsura în care nu privește decât problema, limitată, a condiției minime de durată a căsătoriei pe care soții supraviețuitori ai funcționarilor sau ai foștilor funcționari decedați trebuie să o îndeplinească pentru a putea beneficia de o pensie de urmaș, fără ca acești soți să fie privați de posibilitatea de a beneficia de o asemenea pensie în fiecare dintre situațiile prevăzute la articolele 18 și 20 din anexa VIII la statut.
- 151 În al treilea rând, limitarea menționată răspunde unui obiectiv de interes general, în sensul articolului 52 alineatul (1) din cartă, și anume cel prin care se urmărește prevenirea abuzurilor de drept și a fraudelor, interzicerea acestora constituind un principiu general al dreptului Uniunii, a cărui respectare se impune justițiabililor (Hotărârea din 6 februarie 2018, Altun și alții, C-359/16, EU:C:2018:63, punctul 49). Astfel, Curtea a statuat deja că condiția potrivit căreia căsătoria trebuie să fi durat o anumită perioadă pentru ca soțul supraviețuitor să beneficieze de pensia de urmaș urmărește să se asigure de realitatea și de stabilitatea raporturilor dintre persoanele în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 decembrie 2019, HK/Comisia, C-460/18 P, EU:C:2019:1119, punctul 89). Este vorba despre un criteriu uniform și aplicabil fără distincție tuturor soților supraviețuitori cărora li se aplică dispozițiile articolelor 18 și 20 din anexa VIII la statut, care nu urmărește să prezume existența unor abuzuri sau fraude din partea soților supraviețuitori, ci prevenirea săvârșirii unor asemenea abuzuri sau fraude.
- 152 În ceea ce privește, în al patrulea rând, examinarea proporționalității, în cadrul controlului de legalitate a unei dispoziții de drept al Uniunii în raport cu principiul egalității de tratament și având în vedere larga putere de apreciere de care dispune legiuitorul Uniunii în materia normelor statutare, trebuie să se verifice, astfel cum s-a amintit la punctele 127 și 144 din prezenta hotărâre, dacă, prin impunerea unei durate minime a căsătoriei de cinci ani soților supraviețuitori care s-au căsătorit cu un funcționar după încetarea raporturilor de muncă ale acestuia din urmă, în condițiile în care această durată minimă este, în temeiul articolului 18 din anexa VIII la statut, de numai un an în cazul unei căsătorii încheiate cu un funcționar aflat încă în serviciu, articolul 20 din această anexă prevede o diferențiere arbitrară sau vădit inadecvată în raport cu obiectivul de interes general amintit la punctul precedent din prezenta hotărâre.
- 153 Curtea a statuat deja că condiția privind durata minimă de un an prevăzută la articolul 17 din anexa VIII la statut nu este nici arbitrară, nici vădit inadecvată în raport cu acest obiectiv, această analiză fiind valabilă *mutatis mutandis* pentru condiția privind durata minimă de un an prevăzută la articolul 18 din anexa VIII la statut (a se vedea prin analogie Hotărârea din 19 decembrie 2019, HK/Comisia, C-460/18 P, EU:C:2019:1119, punctul 90).

- 154 Așa cum a arătat în esență Comisia, susținută de Consiliu și de Parlament, în înscrisurile sale și în cursul ședinței în fața Tribunalului, nu pare nici arbitrar, nici vădit inadecvat să se impună, la articolul 20 din anexa VIII la statut, o durată minimă a căsătoriei mai lungă decât cea prevăzută la articolul 18 din această anexă. Astfel, în ipoteza vizată la acest articol 20, caracterizată de faptul că s-a încheiat căsătoria după încetarea raporturilor de muncă ale funcționarului, incitarea la abuzuri sau la fraudă poate fi favorizată de cea mai mare previzibilitate și cea mai mare proximitate a decesului funcționarului, din moment ce, precum în speță, această încetare intervine ca urmare a pensionării, în sensul articolului 52 din statut.
- 155 În aceste condiții, este necesar să se considere că, stabilind la articolul 20 din anexa VIII la statut o durată minimă a căsătoriei de cinci ani pentru a preveni abuzurile și fraudele, în condițiile în care această durată nu este decât de un an în situațiile prevăzute la articolul 18 din această anexă, legiuitorul Uniunii, în cadrul largii puteri de apreciere care îi aparține, nu a operat o diferențiere arbitrară sau vădit inadecvată.
- 156 Rezultă din ceea ce precedă că, fără a fi necesar să se examineze obiectivul privind protejarea intereselor financiare ale Uniunii, invocat de Comisie în ședința în fața Tribunalului, diferența de tratament instituită la articolul 20 din anexa VIII la statut este conformă cu articolul 20 din cartă.
- 157 Prin urmare, primul motiv, întemeiat pe o excepție de nelegalitate a articolului 20 din anexa VIII la statut, trebuie respins.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe o interpretare eronată a articolului 27 din anexa VIII la statut și pe o excepție de nelegalitate a acestei dispoziții

- 158 Prin intermediul celui de al doilea motiv, în cauza T-243/18, VW susține că Comisia a săvârșit o eroare de drept în interpretarea articolului 27 din anexa VIII la statut, întrucât, potrivit lui VW, această dispoziție nu poate fi interpretată decât în sensul că vizează situația unei căsătorii intervenite după divorțul între persoane diferite. Cu titlu subsidiar, VW invocă nelegalitatea dispoziției menționate întrucât ea încalcă principiile egalității de tratament și proporționalității consacrate la articolul 20 și, respectiv, la articolul 52 din cartă.
- 159 Comisia, susținută de Parlament și de Consiliu, contestă această argumentație referindu-se în special la modul clar de redactare a articolului 27 din anexa VIII la statut. După ce a invocat, în memoriul în apărare, inadmisibilitatea celui de al doilea motiv, Comisia a declarat, în memoriul în duplică, că renunță la această excepție de inadmisibilitate în ceea ce privește aspectul principal al acestui motiv, menținând-o însă în ceea ce privește aspectul subsidiar al motivului menționat. În această ultimă privință, ea arată printre altele că excepția de nelegalitate a articolului 27 din anexa VIII la statut este inadmisibilă din cauza lipsei de claritate a cererii introductive cu referire la acest aspect al celui de al doilea motiv.
- 160 În ceea ce privește, în primul rând, eroarea de drept pretins săvârșită de Comisie în interpretarea articolului 27 din anexa VIII la statut, trebuie arătat, astfel cum subliniază Comisia în memoriul său în apărare, că, în temeiul modului său de redactare clar, acest articol reglementează exclusiv dreptul la o pensie de urmaș al soților divorțați ai unui funcționar sau ai unui fost funcționar. Or, fără a fi necesar să se interpreteze termenul „recăsătorit”, care figurează la al treilea paragraf al acestui articol, este cert că, la data decesului soțului său, VW era căsătorită cu un fost funcționar și nu divorțase de acesta, astfel încât, în ceea ce privește dreptul său la o pensie de urmaș, nu intra sub incidența articolului 27 din anexa VIII la statut, ci numai a articolului 20 din această anexă. Acest articol nu este, după cum rezultă din respingerea primului motiv, afectat de nelegalitate și

nu privează în consecință, în sine, soții supraviețuitori care se află în situația lui VW de posibilitatea de a beneficia de o pensie de urmaș, sub rezerva îndeplinirii condițiilor prevăzute la acest articol 20.

- 161 În ceea ce privește, în al doilea rând, excepția de nelegalitate a articolului 27 din anexa VIII la statut, trebuie amintit că din articolul 21 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și din articolul 76 din Regulamentul de procedură al Tribunalului rezultă că cererea introductivă prezentată în primă instanță trebuie printre altele să indice obiectul litigiului cu suficientă claritate și precizie pentru a-i permite pârâtului să își pregătească apărarea, iar instanței Uniunii să își exercite controlul. În special, concluziile cererii introductive trebuie să fie formulate în mod neechivoc, astfel încât instanța Uniunii să nu se pronunțe *ultra petita* sau să nu omită să se pronunțe asupra unui motiv (a se vedea în acest sens Ordonanța din 3 decembrie 2019, WB/Comisia, C-271/19 P, nepublicată, EU:C:2019:1037, punctul 15 și jurisprudența citată).
- 162 Or, deși, din punct de vedere formal, cererea introductivă a lui VW identifică două aspecte în cadrul celui de al doilea motiv, trebuie să se constate că elementele considerate a veni în susținerea celui de al doilea aspect al acestui motiv, invocat cu titlu subsidiar în raport cu primul aspect, sunt prea sumare pentru a permite instanței Uniunii să îi aprecieze eventuala temeinicie. Atât titlul, cât și conținutul său sunt o combinație de considerații generale care nu permit efectuarea unei examinări precise. În special, această cerere introductivă nu explică nicidecum în ce mod articolul 27 din anexa VIII la statut ar încălca principiile egalității de tratament și proporționalității consacrate la articolul 20 și, respectiv, la articolul 52 din cartă.
- 163 Rezultă că, în ceea ce privește al doilea aspect al celui de al doilea motiv, cererea introductivă formulată de VW încălcă cerințele articolului 76 litera (d) din Regulamentul de procedură al Tribunalului și, pentru acest motiv, este inadmisibilă.
- 164 Având în vedere considerațiile care precedă, se impune respingerea celui de al doilea motiv și, prin urmare, a acțiunii formulate de VW în cauza T-243/18.

Cu privire la acțiune în cauza T-315/19

- 165 În susținerea acțiunii sale în fața Tribunalului, în cauza T-315/19, BT, susținută de AIACE Internationale, a invocat două motive. Primul motiv este întemeiat pe nelegalitatea condiției privind durata minimă a căsătoriei de cinci ani stabilită la articolul 20 din anexa VIII la statut, iar al doilea motiv este întemeiat pe încălcarea articolului 1d din statut.
- 166 Comisia, susținută de Parlament și de Consiliu, contestă această argumentație.
- 167 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că întregul raționament adoptat de BT în cererea sa introductivă în fața Tribunalului este întemeiat în esență pe o nerespectare, prin articolul 20 din anexa VIII la statut coroborat cu articolul 18 din această anexă, a principiilor egalității de tratament și nediscriminării pe motive de vârstă. Astfel, BT nu invocă, în pofida prezentării formale, în cererea introductivă, a două motive, decât un motiv unic, întemeiat pe nelegalitatea articolului 20 din anexa VIII la statut în raport cu aceste principii.
- 168 Pe de altă parte, trebuie arătat că, în memoriul său în replică și ulterior, în ședința în fața Tribunalului, BT a precizat că invoca de asemenea o încălcare a obligației de solitudine, consacrată la articolul 1d alineatul (6) din statut. Desigur, cererea introductivă menționează numai o încălcare a articolului 1d, astfel încât s-ar putea considera că BT ar fi făcut trimitere în

- mod implicit la alineatul (6) al acestui articol din statut. Cu toate acestea, nu reiese din argumentația dezvoltată de BT în cererea sa introductivă în fața Tribunalului că ea intenționa să reproșeze vreo încălcare a obligației de solitudine, argumentația sa fiind de fapt centrată numai pe nerespectarea principiilor egalității de tratament și nediscriminării pe motive de vârstă. În plus, trebuie subliniat în această privință că, în memoriul său în apărare, Comisia nu a înțeles al doilea motiv ca vizând o încălcare a obligației de solitudine.
- 169 În consecință, în temeiul jurisprudenței amintite la punctul 161 din prezenta hotărâre și ținând seama de faptul că Comisia a invocat, în ședința în fața Tribunalului, inadmisibilitatea motivului întemeiat pe obligația de solitudine, trebuie să se considere că nici al doilea motiv menționat la punctul 165 din prezenta hotărâre, după cum nici primul motiv, nu poate fi înțeles ca înglobând o încălcare a obligației de solitudine prevăzute la articolul 1d alineatul (6) din statut.
- 170 Sub beneficiul acestor considerații introductive, trebuie analizat unicul motiv întemeiat pe nelegalitatea articolului 20 din anexa VIII la statut în raport cu principiile egalității de tratament și nediscriminării pe motive de vârstă.
- 171 În această privință, referitor, în primul rând, la excepția de nelegalitate a articolului 20 din anexa VIII la statut, în măsura în care se întemeiază pe o încălcare a principiului egalității de tratament, astfel cum este consacrat la articolul 20 din cartă și amintit la articolul 1d din statut, trebuie să se facă trimitere la punctele 139-156 din prezenta hotărâre și să se respingă, pentru identitate de motive, acest prim aspect al motivului unic.
- 172 În ceea ce privește, în al doilea rând, excepția de nelegalitate a articolului 20 din anexa VIII la statut, în măsura în care este întemeiată pe o încălcare a principiului nediscriminării pe motive de vârstă, astfel cum este consacrat la articolul 21 alineatul (1) din cartă și amintit la articolul 1d din statut, trebuie amintit, *primo*, după cum s-a arătat la punctul 146 din prezenta hotărâre, că situațiile prevăzute la articolele 18 și 20 din anexa VIII la statut sunt comparabile.
- 173 *Secundo*, este necesar să se arate că, prevăzând la aceste articole 18 și 20 durate minime de căsătorie diferite, legiuitorul Uniunii a procedat la o diferență de tratament pe motive legate în mod indirect de vârstă.
- 174 Astfel, pe de o parte, după cum s-a constatat la punctele 99 și 154 din prezenta hotărâre, situațiile care intră sub incidența dispozițiilor articolelor 18 și 20 din anexa VIII la statut se disting din perspectiva datei încheierii căsătoriei în funcție de încetarea sau neîncetarea raporturilor de muncă ale funcționarului, așa cum rezultă ea din articolul 47 din statut, și, pe de altă parte, o asemenea încetare a raporturilor de muncă intervine, în principal și așa cum reiese în esență din argumentația concordantă a părților, prin efectul pensionării, în sensul articolului 52 din statut. Or, ținând seama de faptul că, în aplicarea sa cea mai largă, acest articol 52 prevede, după cum subliniază BT în memoriul său în replică în fața Tribunalului, că pensionarea funcționarilor titulari ai unei pensii pentru limită de vârstă, în sensul articolului 20 din anexa VIII la statut, se poate efectua între 58 și 70 de ani, este necesar să se constate că foștii funcționari vizați la acest articol 20 s-au căsătorit în general la o vârstă mai înaintată decât foștii funcționari prevăzuți la articolul 18 din anexa VIII la statut.
- 175 Rezultă că articolul 20 din anexa VIII la statut coroborat cu articolul 18 din această anexă instituie o diferență de tratament pe motive legate în mod indirect de vârsta funcționarului, precizându-se că faptul că funcționarii pot, în temeiul articolului 52 din statut, să fie pensionați și să beneficieze de o pensie pentru limită de vârstă cu o diferență de vârstă de 12 ani în cazurile cele mai extreme

nu poate fi suficient pentru a nega că această diferență de tratament se întemeiază pe vârstă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 aprilie 2020, *Comune di Gesturi*, C-670/18, EU:C:2020:272, punctele 26-28).

- 176 *Tertio*, trebuie să se facă trimitere la punctele 148-154 din prezenta hotărâre și, pentru identitate de motive, să se concluzioneze, fără a fi nevoie să se examineze obiectivul privind protejarea intereselor financiare ale Uniunii, invocat de Comisie în memoriul său în duplică în fața Tribunalului, că diferența de tratament pe motive legate în mod indirect de vârstă, instituită la articolul 20 din anexa VIII la statut, este conformă cu principiul nediscriminării pe motive de vârstă, astfel cum este consacrat la articolul 21 alineatul (1) din cartă și amintit la articolul 1d din statut.
- 177 Prin urmare, trebuie respins al doilea aspect al motivului unic, întemeiat pe nelegalitatea articolului 20 din anexa VIII la statut în raport cu principiul nediscriminării pe motive de vârstă.
- 178 Având în vedere considerațiile care precedă, trebuie respins motivul unic întemeiat pe o excepție de nelegalitate a articolului 20 din anexa VIII la statut și, prin urmare, acțiunea formulată de BT în cauza T-315/19.

Cu privire la acțiune în cauza T-442/17 RENV

- 179 Cu titlu introductiv, este important de amintit că Curtea nu trebuie să soluționeze în mod definitiv acțiunea decât în limita litigiului cu care rămâne sesizată (Hotărârea din 23 noiembrie 2021, *Consiliul/Hamas*, C-833/19 P, EU:C:2021:950, punctul 78 și jurisprudența citată).
- 180 În susținerea acțiunii formulate la Tribunal în cauza T-442/17 RENV, RN a invocat trei motive. Întrucât primul și al treilea motiv au fost respinse de Tribunal în a treia hotărâre atacată, iar RN nu a contestat, în cadrul unui recurs incident, temeinicia părților din această hotărâre consacrate acestor două motive, anularea hotărârii menționate, pronunțată de Curte, nu o repune în discuție în măsura în care Tribunalul a respins motivele menționate. Astfel, RN ar fi putut introduce un recurs incident prin care să repună în discuție respingerea de către Tribunal a primului și a celui de al treilea motiv invocate în primă instanță, întrucât articolul 178 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții prevede că prin recursul incident se solicită anularea, în tot sau în parte, a deciziei Tribunalului, fără a limita conținutul acestor concluzii la decizia Tribunalului, așa cum figurează în dispozitivul acestei decizii, spre deosebire de articolul 169 alineatul (1) din acest regulament, referitor la concluziile recursului. În lipsa unui asemenea recurs incident, cea de a treia hotărâre atacată are, prin urmare, autoritate de lucru judecat în ceea ce privește respingerea primului și a celui de al treilea motiv de recurs (a se vedea prin analogie Hotărârea din 23 noiembrie 2021, *Consiliul/Hamas*, C-833/19 P, EU:C:2021:950, punctele 81 și 82, precum și jurisprudența citată).
- 181 În consecință, Curtea trebuie să se pronunțe, în cadrul acțiunii din cauza T-442/17 RENV, numai cu privire la al doilea motiv invocat de RN în fața Tribunalului. În această privință, trebuie arătat că Comisia a contestat în fața Tribunalului admisibilitatea acestui motiv. Totuși, este necesar să se respingă această excepție de inadmisibilitate, pentru aceleași motive precum cele formulate de Tribunal la punctele 62 și 63 din a treia hotărâre atacată, care, în plus, nu au fost contestate de Comisie în recursul său.

- 182 Sub beneficiul acestor considerații introductive, trebuie arătat că, prin intermediul celui de al doilea motiv, RE susține că articolul 20 din anexa VIII la statut coroborat cu articolul 18 din această anexă este nelegal întrucât încalcă principiile egalității de tratament și nediscriminării pe motive de vârstă consacrate la articolul 20 și, respectiv, la articolul 21 alineatul (1) din cartă și amintite la articolul 1d din statut, precum și principiul proporționalității.
- 183 Comisia, susținută de Parlament, contestă această argumentație.
- 184 În această privință, trebuie să se facă trimitere la punctele 171-176 din prezenta hotărâre și să se respingă, pentru identitate de motive, al doilea motiv și, prin urmare, acțiunea formulată de RN în cauza T-442/17 RENV.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 185 În conformitate cu articolul 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții, atunci când recursul este fondat, iar Curtea soluționează ea însăși în mod definitiv litigiul, aceasta se pronunță asupra cheltuielilor de judecată.
- 186 Conform articolului 138 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 184 alineatul (1) din acesta, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată.
- 187 Întrucât VW a căzut în pretenții după admiterea recursurilor, iar Comisia, precum și, respectiv, Consiliul au solicitat obligarea sa la plata cheltuielilor de judecată, se impune ca, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, să fie obligată să suporte și cheltuielile de judecată efectuate de aceste două instituții atât în primă instanță în cauza T-243/18, cât și în prezentele recursuri în cauzele C-116/21 P și C-139/21 P.
- 188 Întrucât BT a căzut în pretenții după admiterea recursurilor, iar Comisia, precum și, respectiv, Consiliul au solicitat obligarea sa la plata cheltuielilor de judecată, se impune ca, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, să fie obligată să suporte și cheltuielile de judecată efectuate de aceste două instituții atât în primă instanță în cauza T-315/19, cât și în prezentele recursuri în cauzele C-117/21 P și C-138/21 P.
- 189 Întrucât RN a căzut în pretenții după admiterea recursului, iar Comisia a solicitat obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată, se impune ca, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, să fie obligată să suporte și cheltuielile de judecată efectuate de Comisie atât în primă instanță în cauzele F-104/15 și T-442/17 RENV, cât și în prezentele recursuri în cauza C-118/21 P. În schimb, întrucât Comisia nu a solicitat obligarea lui RN la plata cheltuielilor de judecată în cauza T-695/16 P, se impune obligarea fiecăreia dintre aceste părți la suportarea propriilor cheltuieli de judecată în această cauză.
- 190 Articolul 184 alineatul (4) din Regulamentul de procedură al Curții prevede că, în cazul în care un intervenient în primă instanță nu a formulat el însuși recurs, acesta nu poate fi obligat la plata cheltuielilor de judecată în procedura de recurs decât dacă a participat la faza scrisă sau orală a procedurii în fața Curții. În cazul în care un asemenea intervenient participă la procedură, Curtea poate decide ca acesta să suporte propriile cheltuieli de judecată.

191 În conformitate cu aceste dispoziții, Parlamentul și AIACE Internationale, interveniente în primă instanță, care au participat la procedura în fața Curții, vor suporta propriile cheltuieli de judecată în toate cauzele în care au intervenit în primă instanță și, respectiv, în recursuri, inclusiv, în ceea ce privește Parlamentul, în cauzele F-104/15 și T-695/16 P.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară și hotărăște:

- 1) **Anulează Hotărârea Tribunalului Uniunii Europene din 16 decembrie 2020, VW/Comisia (T-243/18, nepublicată, EU:T:2020:619), Hotărârea din 16 decembrie 2020, BT/Comisia (T-315/19, nepublicată, EU:T:2020:622), și Hotărârea din 16 decembrie 2020, RN/Comisia (T-442/17 RENV, EU:T:2020:618).**
- 2) **Respinge acțiunea formulată de VW în cauza T-243/18, acțiunea formulată de BT în cauza T-315/19 și acțiunea formulată de RN în cauza T-442/17 RENV.**
- 3) **O obligă pe VW ca, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, să le suporte și pe cele efectuate de Comisia Europeană și de Consiliul Uniunii Europene atât în cauza T-243/18, cât și în cauzele C-116/21 P și C-139/21 P.**
- 4) **O obligă pe BT ca, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, să le suporte și pe cele efectuate de Comisia Europeană și de Consiliul Uniunii Europene atât în cauza T-315/19, cât și în cauzele C-117/21 P și C-138/21 P.**
- 5) **O obligă pe RN ca, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, să le suporte și pe cele efectuate de Comisia Europeană atât în cauzele F-104/15 și T-442/17 RENV, cât și în cauza C-118/21 P.**
- 6) **Obligă Comisia Europeană și pe RN la suportarea propriilor cheltuieli de judecată în cauza T-695/16 P.**
- 7) **Obligă Parlamentul European și Association internationale des anciens de l'Union européenne (AIACE Internationale) la suportarea propriilor cheltuieli de judecată în toate cauzele în care au intervenit în primă instanță și, respectiv, în recursuri, inclusiv, în ceea ce privește Parlamentul European, în cauzele F-104/15 și T-695/16 P.**

Semnături